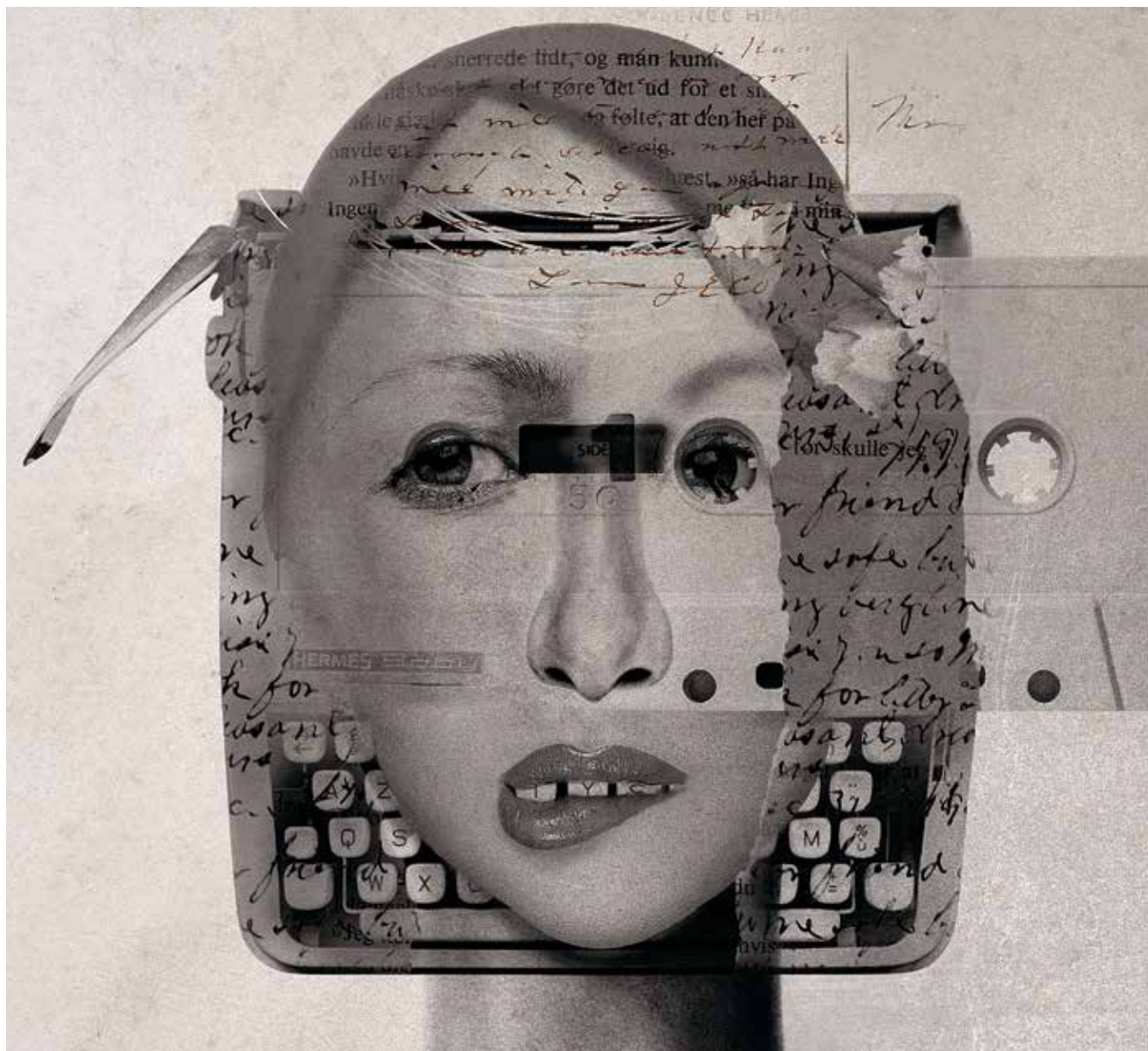

forfatteren

DANSK FORFATTERFORENING NO. 03 2024

Ghostwriter

Diagnosticer din skriveproces ✧ Bøger, der griber de unge

Minedrift og træningsfaciliteter

AF MORTEN VISBY, FORMAND FOR DANSK FORFATTERFORENING

Et af de store problemer med kunstig intelligens er uklarheden omkring forfatterens mulighed for at styre, om værkerne må bruges til træning af generative modeller. En del af problemet ligger i den ulovlige træning, der allerede er sket i planetarisk skala på de store techgiganter foranledning. Men der er også problemer med den tekst- og dataminering (TDM), som blev *lovlig* sidste år.

For det første opererer lovbestemmelserne om TDM med en skelnen mellem forskning og kommerciel anvendelse, som ikke giver mening i lyset af den teknologiske udvikling på området. Datasæt migrerer frem og tilbage mellem forskningsprojekter og forretningsudvikling, og denne skelnen er en falsk inddæmning af det, man må gøre med vores tekster uden at spørge. For det andet er det problematisk, at de TDM-paragraffer, der blev indført i Danmark i 2023, har været otte-ti år undervejs. For ingen tænkte på generativ kunstig intelligens og chatbots, da man i sin tid udarbejdede bestemmelserne om minering af litteratur. Og i mellemtiden har i al fald EU givet udtryk for, at retten til at minere et forfatterskab for tekst og data uden at spørge om lov skam også omfatter træning af generative sprogmodeller, der skal forestille at kunne

gøre det ud for forfatterens originalitet. I hvert fald hvis det er til forskningsbrug. Og hvis det er med kommercielt sigte, så er der også frit slag, medmindre rettighedshaveren ligefrem aktivt har frabedt sig det. Hvordan frabeder man sig så den slags, så det holder i byretten? Hvordan skal man gøre i praksis? Sandheden er, at ingen i denne verden kan svare på det.

Bag om de praktiske problemer med det aktive forbehold ligger der desuden en særlig giftig uklarhed i spørgsmålet om, hvorvidt det er forfatteren eller forlaget, der skal tage forbeholdet. Dette spørgsmål er hverken reguleret af individuelle kontrakter eller lovgivning, selvom det er afgørende for håndteringen af TDM-bestemmelserne i praksis. Hvem gør hvad? Kan den enes passivitet veksles til den andens accept? Og hvad nu, hvis parterne ikke er enige? Hvad er så løsningen på alle disse problemer? Løsningen er, at forfattere og forlag må aftale med hinanden, hvordan de ønsker at håndtere forbeholdet. I det foreliggende vakuum har vi en klar mulighed for at selv at bestemme, hvordan vi ønsker at indrette os med og mod kunstig intelligens. Derfor har Dansk Forfatterforening netop rettet henvendelse til Forlæggerforeningen med et fuldt udarbejdet forslag til en brancheaftale om håndteringen af disse og andre fælles udfordringer omkring kunstig intelligens. Vi kan, hvis vi vil. ✖

Forfatteren

ISSN 0105-0753
 Nr. 03-2024, 83. årgang
 Udgives af
 Dansk Forfatterforening

Ansvarshavende:
 Morten Visby

Redaktør:
 Lene Møller Jørgensen
 redaktor@danskforfatterforening.dk

Bladudvalg:
 Lene Møller Jørgensen,
 Anne Zenon, (S),
 Eva Parum (S),
 François-Eric Grodin (DOF),
 Jette Rydahl (BU),
 Maria Rørbæk (BU),
 Cindy Lynn Brown (L),
 Peter Hermann (Ill.),
 Thomas Dickson (F).

Grafisk design:
 salomet grafik/Mette Salomonsen

Forsideillustration: Sille Jensen

Tryk:
 GraphicUnit ApS

Indsendte bidrag dækker
 ikke nødvendigvis
 redaktionens holdninger.
 Eftertryk af artikler er tilladt
 med kildeangivelse.
 Eftertryk af illustrationer er
 ikke tilladt.

Forfatteren udkommer fire gange
 årligt. Abonnement tegnes
 gennem Dansk Forfatterforening,
 pris: kr. 575.

Deadline til dette nummer var:
 22. august
 Udgivelse: 23. september

04-24   Deadline: 1. november
                  Udgivelse: 11. december

Småt & godt**4-5****TEMA****Ghostwriter****6-17****frit rum****18-19****Forfatter i Stuen****20-21****SKAB!****22-25****Bøger, der griber de unge****26-29****Til forsvar for den menneskeskabte oversættelse****30-33****Diagnostiser din skriveproces****34-35****Vi ses til Bogforum!****36****Jura****37****Kalender****38****Portfolio****Ulrika Louise Bjerregaard****Bagsiden**

SILLE JENSEN, illustratør og forfatter, har lavet forsiden. Hun er uddannet fra Hogeschool voor de Kunsten i Amsterdam 1991-95, Forfatterskolen for Børnelitteratur og Dramatiker Væksthus. Hun arbejder med illustration og grafisk design, skriver for børn og voksne. I 2015 debuterede hun med *Hvid som jasmin*, en grafisk biografi.

BODER

Over halvdelen af landets biblioteker har afskaffet gebyrer – eller overvejer at gøre det – når børn og unge afleverer en bog for sent.

Det viser en undersøgelse fra Danmarks Biblioteksforening. Flere kommuner indførte i første omgang en forsøgsordning, hvor de droppede at give bøder til børn og unge. Det skulle blandt andet fremme læselyst, og det viste sig, at de fleste af lånerne kunne finde ud af at aflevere alligevel. Københavns Biblioteker, landets største biblioteksvæsen, får ifølge Kulturmonitor 7,4 millioner ind i bøder på bibliotekerne om året. ✖

ORD

Den Danske Ordbog har fået en grundig opdatering med nye ord og faste udtryk – og også med nutidige sprogksempler og forklaringer.

Det betyder blandt andet, at *klatrer* nu også kan bruges om en cykellytter, der er særlig dygtig til at komme først op ad et bjerg, *bolle* også kan henvise til en testikel, og *skruk* er nu ikke noget, kun kvinder kan være, når de ønsker et barn, men udtrykker et generelt ønske på tværs af køn. Nye faste udtryk i ordbogen er f.eks. *at have noget kørende*, *giftig/toksisk maskulinitet* og *at redde nogens røv*, skriver Politiken. Også opdateringen af sprogksempler har været grundig. Siden 1990 har Den Danske Ordbog forklaret *aggressivitet* med dette sprogksempele: *[Kvinderne tager] for det meste mændenes seksuelle aggressivitet og grovhed som komplimenter*. Ja ja, men nu hedder sprogksempelet da også: *Koncentrationen af sociale problemer, social indignation og indestængt aggressivitet var stor*. "Eksemplerne siger meget om den tid, de blev valgt i, og Den Danske Ordbog skal være en ordbog for nutidsdansk," siger seniorredaktør på ordbogen Lars Trap-Jensen til Politiken. ✖

FILDELING

Kulturministeriet har lavet en kryptering, som skal forhindre ulovlig fildeling og kopiering af Notas studiemateriale.

Danske Forlag gjorde i foråret opmærksom på, at der foregår omfattende deling og kopiering af Notas materiale, som er målrettet børn og voksne med syns- og læsehænder. Den nye kryptering trådte i kraft d. 2. september. Ordblindeforeningen er dog stærkt kritiske over for løsningen, som de mener gør det besværligt for mennesker, der har et handicap, at tilgå relevant materiale. ✖

Anya Winqvist og Annie Bahnsen står bag værkstedet, SKAB! i Aarhus, hvor historieskabere leger og eksperimenterer med at skrive og tegne, idé-, karakter og plot-udvikle til film, illustration, sangtekster, lyrik, drama, prosa, lyd, tegneserie m.m.

"Det vigtige er kun, om man trives med at arbejde i samme rum som andre og positivt mærker den gensidige energi og inspiration," skriver Annie Bahnsen.

Mød hende og SKAB! på side 32.

Foto: Anya Winqvist og Annie Bahnsen

KVINDER

Børne- og undervisningsminister Mattias Tesfaye mener, at der skal laves en ny kanon over forfattere, som elever skal stifte bekendtskab med i gymnasiet.

I den nuværende, knap 20 år gamle kanon er der én kvinde og 13 mænd, hvilket ministeren synes "ser skævt ud".

"... det er svært at forklare, hvorfor kun en enkelt ud af mange fremragende kvindelige danske forfattere har fået en plads," siger Mattias Tesfaye i en pressemeddelelse. Han har derfor bedt ti kendte, litteraturinteresserede danskere – bl.a. musikere, en litteraturkritiker, en livsstilsekspert og en forfatter – om at pege på et værk af en kvindelig dansk forfatter. *Alfabet* af Inger Christensen, *Har døden taget noget fra dig så giv det tilbage* af Naja Marie Aidt og *Den erotiske hamster* af Thit Jensen er blandt de værker, der er blevet anbefalet. Mattias Tesfaye peger selv på *Rødby-Puttgarden* af Helle Helle. Der er lang vej igen for en ny kanon, men børne- og undervisningsministeren vil med initiativet sætte litteratur på dagsordenen i gymnasierne fra dette skoleår – og særligt litteratur af kvinder. ✖

Dronning Margrethe
overrækker prisen til
Ursula Andkjær Olsen
på Det Kongelige
Bibliotek d. 11. juni
på prins Henriks
fødselsdag.

Foto: Klaus Bo

DAGBOGER

Dansk Forfatterforening har klaget til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol over, at Politiets Efterretningstjeneste og Rigsarkivet tilbageholder forfatter Arne Herløv Petersens dagbøger og lader forskere og andre læse i dem.

Forfatterens dagbøger blev konfiskeret og kopieret i fuldt omfang i forbindelse med en spionsigtelse mod ham tilbage i 1981. Sigtelsen blev senere frafaldet, og han fik dagbøgerne, men ikke kopierne, tilbage. Først adskillige år senere stod det klart, at PET havde gemt kopierne – og senere overladt dem til Rigsarkivet. Det er en krænkelse af hans privatliv og ophavsret, mener DFF, som har ført sagen gennem byret, landsret og højesteret. Nu er der kun Menneskerettighedsdomstolen tilbage, og i samarbejde med Sirius Advokater er den 1000 sider lange klage inkl. bilag sendt af sted. ✂

LÆSEGLEDE

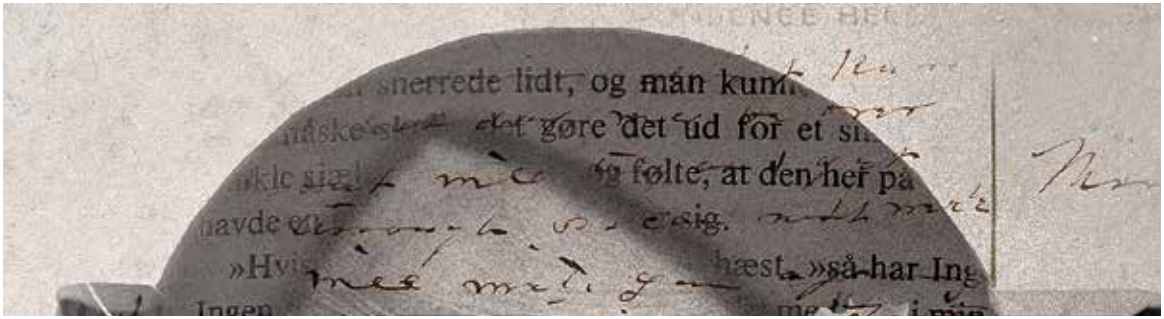
Landets seks centralbiblioteker – i Aalborg, Herning, Vejle, Odense, Roskilde og Gentofte – skal fungere som regionale fyrtårne for læsning og læseglæde blandt børn og unge.

”Centralbibliotekerne får en vigtig rolle som læsecentre, der skal samle gode idéer fra skoler, biblioteker samt andre steder, hvor man har haft succes med at udbrede læsning til børn og unge,” siger kulturminister Jakob Engel-Schmidt.

Fyrtårnsrollen er en del af en rammeaftale mellem ministeren og centralbibliotekerne – det er dog indtil videre uklart, hvordan centralbibliotekerne skal fungere som fyrtårne for læselyst. Det er op til forhandling. ✂

Forfatter og digter Ursula Andkjær Olsen modtog i juni Prins Henrik Prisen 2024 for sit originale, grænsesprængende forfatterskab, der har bidraget afgørende til udvidelsen af poesiens udtryksformer i Danmark. Det er en hæderspris på 300.000 kr. og en statuette skabt af prins Henrik, og prisen uddeles til en aktuel og etableret dansk digter, der med sit virke har ydet et væsentligt bidrag til dansk lyrik.

Tidligere modtagere er digterne Klaus Høeck og Caspar Eric.

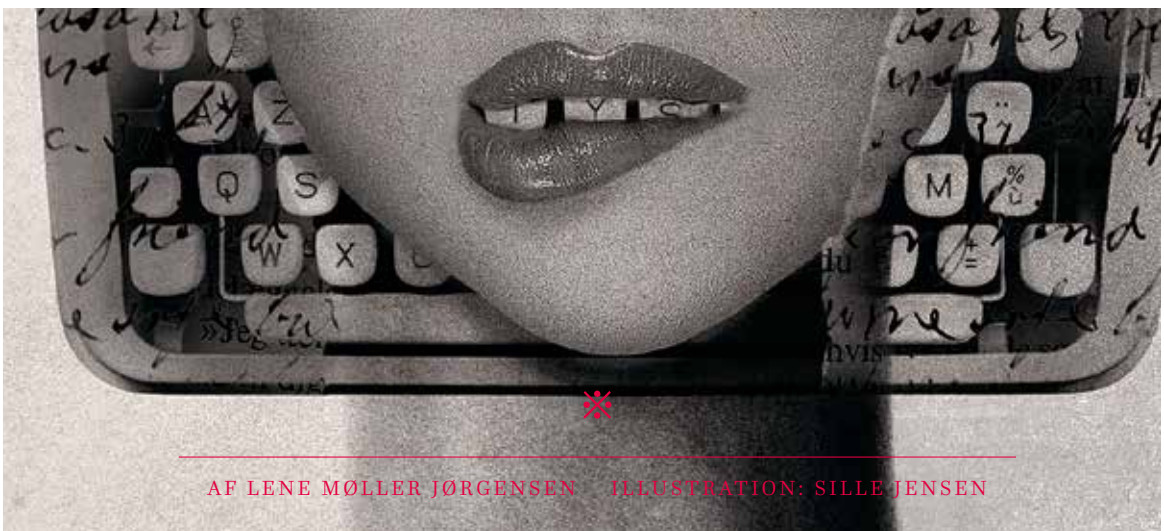
Ghost-writer

En ghostwriter er en forfatter, der skriver for andre. Deres biografi, livshistorie – eller en roman. Oprindeligt dækkede betegnelsen over en hemmelig forfatter, en totalt anonym skribent, som overlod æren for sin tekst til en anden.

Men da den vinklede biografi blev populær for 15-20 år siden, begyndte den reelle skribent at dukke op på forsiden som ”... i samarbejde med” og navn.

Men hvordan foregår processen og samarbejdet? Hvad skal man overveje, inden man siger ja til opgaven? Hvad skal aftales på forhånd og skrives i kontrakt?

Vi taler med forfattere om deres erfaringer og oplevelser som ghostwriters.

AF LENE MØLLER JØRGENSEN ILLUSTRATION: SILLE JENSEN

Den vinklede biografi

Forfatter og journalist **MICHAEL HOLBEK** har de seneste 20 år skrevet adskillige bøger om og sammen med hovedsagelig kendte mennesker, bl.a. Keld og Hilda Heick og realitystjernen Linse Kessler. Det kræver research, timelange samtaler gennem uger og måneder, lydhørhed, gensidig tillid og gennemlæsninger.

AF LENE MØLLER JØRGENSEN

Biografier var store i 1990'erne, så overtog samtalebøgerne en del af markedet, og i 00'erne overtog den vinklede biografi. Biografien, som ikke kun er et levnedforløb, men som har en historie med vendepunkter, nedture, opture, klimaks – og scener. Forfatter og journalist Michael Holbek leder især efter scener, når han skriver sine biografier. Levende, beskrivende scener. Under sin indledende research til bogen *Jeg gør, hvad jeg vil* om Linse Kessler stødte han på historien om dengang, hun savede sig ud af Haderslev Arrest. Hun var idømt halvandet års fængsel, men savnede sin lille datter så meget, at hun bare måtte se hende og – med hjælp fra en medfange – begyndte at save tremmerne for toiletvinduet over om natten. Det tog nogle døgn, i dagtimerne blev de friske savmærker dækket med skocreme, inden det til sidst lykkedes at save gennem tremmerne. Linse masede sig ud og flygtede over fængselsmuren.

”Den scene valgte jeg at åbne bogen på – jeg havde nok helt fra begyndelsen besluttet mig for den, selvom jeg ellers altid venter til sidst med at

vælge og skrive indledningen. Men lige den her scene er så karakteristisk for Linse Kessler, den sætter en streg under, hvad der adskiller hende fra andre mennesker. Hun er sådan en, der nægter at bruge sikkerhedssele, spiser havregrød, mens hun kører bil, og gør lige, hvad der passer hende. Flugtscenen er også betegnende for titlen, *Jeg gør, hvad jeg vil*, og det er den røde tråd i fortællingen om hendes liv,” siger Michael Holbek.

De seneste omkring tyve år har han skrevet ca. en bog om året, og femten af dem er biografier, hvor han har portrætteret hovedsagelig kendte, nulevende personer. Han er dermed en meget erfaren og også anerkendt skribent på feltet. Han er ghostwriter, men ikke anonym – på forsiden af hans bøger står den portrætteredes navn efterfulgt af et ”i samarbejde med Michael Holbek”.

”Bortset fra den første biografi, jeg skrev, som var med Stig Elling. Der insisterede forlaget på, at mit navn ikke skulle på forsiden, men stå på titelbladet. Siden har jeg dog krævet, at mit navn kommer på forsiden – jeg vil gerne have mit navn med, det er vel en slags visitkort for mig, og derudover ved læserne jo godt, at der er en forfatter indeover, så ingen grund til at skjule det,” siger han.

Michael Holbek insisterer også på at få del i bogens royalties, ligesom han også får del i bibliotekspengene. Derudover forhandler han sig ofte til et forskud med forlaget.

Som et eksempel på, at det er en vældig god idé at kræve at få del i bogens royalties, nævner Michael Holbek bogen *Et liv på kanten* fra 2005, som en journalist skrev sammen med tidligere jægersoldat B.S. Christiansen. Journalisten fik et engangsbeløb, men ingen royalties. Bogen blev en kæmpe succes, en bestseller, der har solgt op mod 300.000 eksemplarer. Ret træls for skribenten ikke at få del i den økonomiske succes, som siden er blevet fulgt op med flere bøger, hvor B.S. Christiansen samarbejder med en skribent.

”Jeg blev spurgt, om jeg ville skrive en toer med B.S. Christiansen, og det ville jeg gerne mod at få en del af royaltien. Det sagde han nej til, og så ville jeg ikke være med,” fortæller Michael Holbek.

Research og interview i dybden

Michael Holbek er journalist fra Danmarks Journalisthøjskole og uddannet på Ekstra Bladet, hvor han efterfølgende arbejdede i en del år, inden han i forbindelse med en fyringsrunde bad om og fik en frivillig fratrædelse.

”Jeg drømte om at skrive i længere formater og om at skrive en bog. Dagen efter at jeg fik min fratrædelse, ringede Ekstra Bladets Forlag og spurgte, om jeg ville skrive en bog sammen med en mand, hvis far havde været SS-soldat.”

Det blev til en journalistisk bog, og derefter tog Michael Holbek en tur rundt til de store forlag, præsenterede sig og drak en kop kaffe med redaktørerne. Senere kontaktede Lindhardt og Ringhof ham og spurgte, om han var interesseret i at skrive en bog om og med Stig Elling, direktør i rejsebureauet Star Tour og kendt fra bladene som ”Danmarks rejsekonge”.

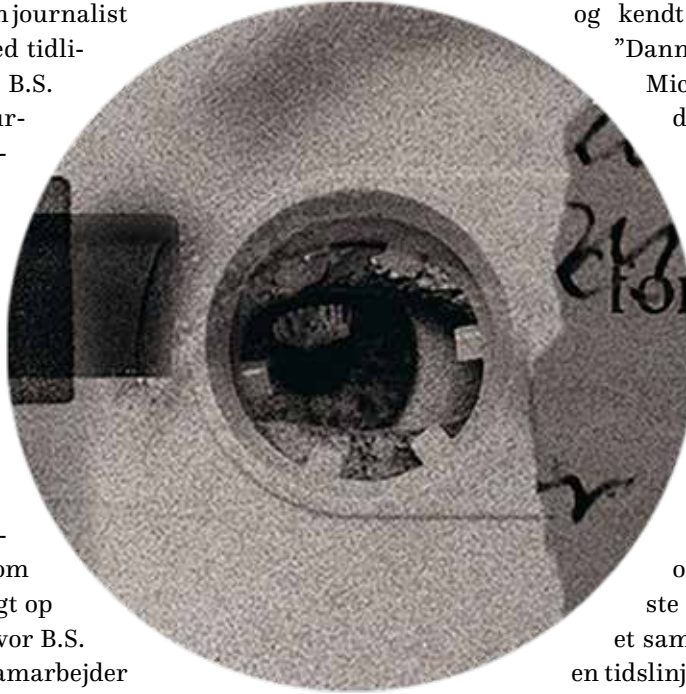
Michael Holbek sagde ja, og dermed blev *Hele sandheden* hans første vinklede biografi.

”Jeg begynder altid med at læse alt, hvad jeg kan finde om personen, inden jeg interviewer. Det passer mig godt at interviewe i dybden, og jeg bruger de første interviews til at få et samlet overblik, danne en tidslinje og finde de vigtige perioder i hovedpersonens liv. Som

journalist er jeg trænet i at vinkle, og Stig Elling var meget åbenhjertig. Selvom han var blevet interviewet mange, mange gange, var det første gang, han fortalte om sin opvækst med en stærkt alkoholiseret far, en psykisk syg mor og om at være bøsse. Tre brudlinjer, og så ledte jeg efter scener og fandt ret hurtigt ud af, at vinklen på fortællingen om Stig Elling var et menneske, som levede af at sælge solskin til folket, men hvis personlige liv var gemt væk i mørket, i skyggen,” siger Michael Holbek.

Han lægger sig ikke fast på eller skriver kontrakt på et bestemt antal interviews, som sagtens kan løbe op i hundredvis af timer til sammen. I nogle tilfælde op til 100 timer på optageren og mange timer uden.

”Man skal være sammen et stykke tid for at be-

gynde at stole på hinanden og skabe et tillidsrum. Jeg plejer at sige, at jeg vil vide alt – også det, der ikke skal med i bogen. Og så skal jeg finde frem til hovedpersonens tone, til musikken i sproget.”

Bogen er som en lotteriseddel

Fra 2011 og ti år frem kørte realityprogrammet *Familien på Bryggen* med Linse Kessler som den centrale hovedperson, og da Michael Holbek fik opgaven med at skrive den første Linse Kessler-bog – han har skrevet fem i alt – overvejede han sprog og tone meget.

”For hvordan oversætter man reality til bog? Jeg læste på programmets og på Linses egen Facebook-side og kunne se, at følgere og fans ikke nødvendigvis var stærke læsere. Men Linse er en god fortæller, så jeg besluttede at skrive i talesprog – det er den eneste bog, jeg har skrevet i talesprog. Korte sætninger, hovedsætninger, korte kapitler, lixtallet er på 25, og så henvender hun sig direkte til læseren – ”... og hvad tror I så, at jeg gjorde?”. Bogens paginering og kapiteloverskrifter er trykt i lyserød, fordi det er Linses yndlingsfarve. Jeg er stolt af den bog.”

Alligevel var både forlag og forfatter i tvivl om, hvordan bogen ville blive modtaget af læserne. Det var lidt en lotteriseddel, siger Michael Holbek. Men der viste sig at være gevinst på sedlen: *Jeg gør, hvad jeg vil* fra 2015 er indtil videre solgt i 100.000 eksemplarer og sælger stadig.

Tillid mellem forfatter og hovedperson er helt nødvendig, og hovedperson og bogens redaktør får tilsendt kapitlerne til gennemlæsning, efterhånden som arbejdet skrider frem. Det kneb med at få Linse Kessler til at læse med. Ikke fordi hun ikke kan, hun gad bare ikke. Så læste Michael Holbek dem højt for hende, hvilket fungerede godt med en bog skrevet i talesprog.

Ligesom Michael Holbek ikke på forhånd aftaler eller ved, hvor mange timer det er nødvendigt at interviewe, så står der heller ikke i hans kontrakter, hvad der skal ske, hvis hovedpersonen fortryder og springer fra projektet. Det er sket for ham én gang.

Han skrev en bog med tre hovedpersoner:

*
**

*Man skal være sammen
et stykke tid for at begynde at stole
på hinanden og skabe et tillids-
rum. Jeg plejer at sige, at jeg vil
vide alt – også det, der ikke skal
med i bogen. Og så skal jeg finde
frem til hovedpersonens tone,
til musikken i sproget.*

Michael Holbek, forfatter

... det er vel en slags visitkort
for mig, og derudover ved læserne
jo godt, at der er en forfatter
indeover, så ingen grund til
at skjule det.

Michael Holbek, forfatter,
om at få sit navn på forsiden

Linse Kessler, hendes mor, Ann Christiansen, kaldet Mopper, og Linses datter, Stephanie Salvarli, kaldet Geggo. Manuskriptet var skrevet og godkendt, satsen lavet, og der var en uge til trykstart, da Geggo sprang fra. Hun havde alligevel ikke lyst til at se sit liv på tryk, sort på hvidt.

”Det var ... ja. Jeg snakkede med forlaget og var også en tur forbi Anne Koldbæk (jurist i Dansk Forfatterforening, red.), men der var ikke noget at gøre, ud over at jeg fik lov til at beholde forskuddet.”

Ann Christiansen døde ret kort tid efter, og et års tid senere kontaktede Linse Kessler Michael Holbek og sagde, at hun gerne ville lave en bog om sit forhold til Mopper, og derfor blev en del af materialet fra den aflyste bog alligevel brugt.

Det er ikke et terapiprojekt

Hans biografier er bestillingsopgaver fra forlag, og kun én gang er et af hans egne mange forslag gået igennem. Det blev til *Efter krigen: kampen for et nyt liv* med Christian S. Richardson, en ung dansk krigsveteran, som mistede begge ben ved en bombeeksplosion i Afghanistan.

”Den er fra 2012, og jeg tvivler meget på, at jeg kunne få den antaget i dag. Der skal kendte mennesker til, før et forlag vil investere i en biografi.”

Flere af Michael Holbeks biografier er solgt i store oplag, f.eks. solgte *Duet for livet* med Keld og Hilda Heick omkring 50.000 eksemplarer. Han har også skrevet *Se mig i dag* med musiker Wafande, *Fri mand* med skuespiller Thomas Bo Larsen og *Viljen er alt* med Tine Aurovig-Huggenberger.

I ugerne og månederne efter en udgivelse får han altid mails fra mennesker, som gerne vil have ham til at skrive deres historie. En stor del af dem ulykkelige unge med en diagnose, spiseforstyrrelse eller anden form for selvskade.

”Det er jeg nødt til at sige nej til. Jeg skriver venligt tilbage og siger, at det er en meget dårlig idé at fortælle sin historie, mens man er i krise. Det er ikke et terapiprojekt, selvom det for nogle kan åbne for refleksioner og selvindsigt at tale om svære perioder, som de måske aldrig tidligere har fortalt nogen om,” siger han.

På trods af de mange bøger og gode salgstal kan Michael Holbek ikke leve udelukkende af sit forfatterskab, og han underviser og løser kommunikationsopgaver ved siden af. Og så har han skrevet den skønlitterære roman *Strøm*, der udkom sidste år, fiktion, men stærkt inspireret af hans egen opvækst og familie. Romanen blev nomineret til DR Romanprisen 2023.

”Historien havde jeg haft lyst til at skrive i mange år, og hvorfor kun skrive andre menneskers? På mange måder kunne jeg bruge erfaringerne fra biografierne, da jeg skrev – jeg stillede de samme spørgsmål til mig selv, ved, hvordan man bygger en interessant fortælling op, vinkler og finder scener.”

I øjeblikket arbejder Michael Holbek på sin anden skønlitterære roman, en historisk roman, som kræver masser af research. Han udelukker ikke, at han måske kan skrive en biografi ved siden af sit eget projekt, men hvis han skal give et godt råd til andre forfattere, der overvejer ghostwritervejen, så bliver det:

”Gør det, fordi du synes, at det er interessant eller sjovt. Du skal ikke gøre det for at blive rig.” ✨

Om at skrive livsfortællinger for private

For mange mennesker har det en kæmpe værdi at få deres livshistorie skrevet ned, så de kan give den videre til børn, børnebørn og venner – det er forfatter **JOHANNE MATHIASEN**s erfaring efter en årrække som skribent på såkaldt almindelige menneskers liv. Livsfortællingerne i oplag på 10, 15, 20 stykker er private og personlige bøger, hvor der ikke er tænkt på det brede publikum, men hun har også været ghostwriter, helt anonym forfatter, på andres bøger. Bøger, der er udkommet i større oplag på etablerede forlag – hun har i øvrigt også skrevet kendte menneskers bryllupstaler og andre tekster.

For Johanne Mathiasen begyndte det med livsfortællinger, da hun for mange år siden underviste voksne flygtninge og indvandrere i dansk. Hun hjalp ofte kursister med at skrive helt korte livsfortællinger, og da hun stoppede som underviser, hjalp hun nogle med at skrive lidt længere historier.

”Selvfølgelig havde de barske ting med i bagagen, men jeg stillede også spørgsmål, der kaldte på deres gode og sjove minder. Gennem deres egne fortællinger blev de opmærksomme på og bevidste om mange af de styrker, de også indeholder som mennesker. Jeg oplevede det samme, da min far var meget syg, og han fortalte mig sin historie, og jeg skrev den ned. Det er ikke terapi, slet ikke, men dér gik det op for mig, at det har den her kæmpeværdi at genfortælle sine erindringer og sit liv,” siger Johanne Mathiasen og tilføjer med et grin: ”Og her taler jeg altså ikke om værdi i økonomisk forstand, men i menneskelig.”

Hun begyndte at få henvendelser fra flere, som gerne ville have hende til at skrive deres livshistorier til deres familie. Hun tog selvføl-

gelig betaling for det, men endte ofte med at bruge utrolig mange timer og få utrolig få penge for sit arbejde.

”I begyndelsen var det et meget idealistisk projekt for mig, netop fordi jeg havde set den menneskelige værdi i livsfortællingen, og jeg syntes, at almindelige mennesker også skulle have den mulighed. Men da jeg havde sagt mit faste arbejde op for at leve af tekstarbejde, var jeg jo nødt til at få penge i kassen,” siger hun.

Skriftlige aftaler om alt

Johanne Mathiasen lærte hurtigt, at det kan være problematisk at aftale et engangsbetalt fra begyndelsen – for det kan løbe løbsk. Fortællingen har det med at vokse og vokse og kræve flere og flere interviews, redigeringer og efterredigeringer. Derfor aftalte hun ikke et fast beløb, før arbejdet gik i gang, men udarbejdede i stedet en klar skriftlig aftale efter en forventningsafstemning med kunden – hvad vil du have, og hvad skal det koste? Den skriftlige aftale opregnede det præcise antal af interviews, pris pr. stk. med efterfølgende tekst og to timers korrektur, og hvornår de skulle finde sted. Betalingen skulle falde i rater, første rate efter første interview, ligesom det fremgik, at aftalen ved behov kunne suppleres med flere interviews. Timeprisen for eventuel korrektur ud over de to timer pr. interview og eventuelle transportudgifter blev også skrevet ned. Aftalen gav helt rene linjer for hende selv og kunden.

”Når jeg får en henvendelse, tager vi en indledende samtale i telefonen. Jeg skal have et overblik over, hvad personen er interesseret i at få beskrevet. Det er ikke alle, jeg siger ja til – der kan f.eks. være en, som vil fortælle om en meget

Jeg har gjort meget ud af at være ærlig og fjerne folks illusioner om, hvor let det er at få udgivet en bog – markedet er jo oversvømmet af erindringsbøger.

Johanne Mathiasen, forfatter

konfliktfyldt skilsmisse, og hvor jeg fornemmer en masse bitterhed, eller at der kan være tale om et hævn tog, og så siger jeg nej. Der skal også være en vis kemi mellem os.

Det er meget forskellige mennesker, der henvender sig – det sker, at det er voksne børn, som betaler for deres mors eller fars livshistorie, eller måske et ægtepar, der ønsker en erindringsbog i forbindelse med deres guldbryllup. Jeg skrev f.eks. for en mand på vej mod de 100 år. Hans børnebørn ville give deres mor bogen om hendes far i fødselsdagsgave. Jeg sagde ja, selv om det betød, at jeg måtte rejse landet igennem for at interviewe ham. Han var fuldstændig åndsfrisk, men det var også lidt nervepirrende for jeg vidste jo ikke, hvor lang tid vi havde igen. Jeg besøgte ham fem-seks gange, vi nåede at få bogen færdig, og jeg var meget glad for den opgave,” siger Johanne Mathiasen.

Rettelser og diskussioner

Johanne Mathiasen skønner, at hun har skrevet ca. 20 bøger med livsfortællinger, og hun er ”stolt af og susende glad for mange af dem”, men der har også været frustrerende oplevelser. Det er sket en gang eller to, at hun har afbrudt samarbejdet, fordi det ikke fungerede, og hun kommer med et meget enkelt råd, hun gerne vil give videre til andre:

”Lad ikke kunder rette løs i selve Word-dokumentet. Det smadrer mange gange tekst og sammenhæng mere, end kunden aner, og kræver en masse ekstra arbejde. Er der kun få rettelser, er det o.k. at modtage dem i en mail eller over telefonen, men det bedste er klart at gennemgå rettelserne undervejs ved fysiske møder og selv notere dem samt optage på diktafon. Selvfølgelig er det deres fortælling, men der er en grund til, at de har hyret en forfatter, og jeg har min faglige stolthed. De skal respektere mit arbejde. Samtidig skal man være i stand til at lægge sit ego på hylden og skrive en tekst, der er tro mod det menneske, man sidder over for. Jeg optager alle interviews, men har oplevet, at en kunde efter at have læst vores seneste tekst

udbryder: 'Det har jeg aldrig sagt!' Jeg kunne jo spole tilbage og bevise det, men det sker, at kunden fortryder eller glemmer noget."

Selvom det tager tid at lytte bånd igennem, og man elektronisk kan transskribere lyd til tekst, vælger Johanne Mathiasen at lytte igennem og selv skrive ned.

"Det er en fantastisk proces, og der sker noget, når jeg lytter samtalen igennem – jeg lærer meget mere om fortælleren. Det kan være en lille tøven, en pause eller en særlig tone, hvor man tænker: 'Hov, her har vi fat i noget.'"

Når hele historien til den private erindringsbog er færdigredigeret og godkendt af fortælleren, formidler Johanne Mathiasen kontakt til en grafiker, der kan stå for layout, fotos og trykning.

Anonym

Som nævnt har Johanne Mathiasen også skrevet bøger, biografier og bl.a. en sygdomsfortælling, hvor hendes navn ikke optræder, og som er henvendt til et bredt publikum, til boghandlere og

biblioteker, og ikke til en snæver kreds af familie og venner. Ligesom med de øvrige bøger påtager hun sig ikke at finde forlag til udgivelsen. Hun giver de tips, hun har, og kunden må selv henvende sig til forlag, typisk medudgiverforlag.

"Jeg har gjort meget ud af at være ærlig og fjerne folks illusioner om, hvor let det er at få udgivet en bog – markedet er jo oversvømmet af erindringsbøger," siger hun.

Et par afbøgerne har solgt ret pænt og står også på bibliotekerne, fortæller Johanne Mathiasen, der ikke modtager royalties eller biblioteks- penge for dem. Bøgerne er meget forskellige, og det er også meget forskelligt, hvad hun har tjent på dem – fra ca. 60.000 til 150.000 kroner.

Det er lang tid siden, at hun har sagt ja til livsfortællinger og til at skrive på vegne af andre, og i øjeblikket tror hun ikke, at hun genoptager det. De seneste år har hun helliget sig arbejdet med en stor fagbog om en underbelyst kvindelidelse. En helt anden boldgade.

"Men man ved jo aldrig," siger hun. ✖

Om at skrive en roman over et liv

Forfatter og kommunikationsrådgiver **ANNE ZENON** skriver på en biografisk roman for en kvinde, som vi vil kalde Molly. Opgaven er at skrive over Mollys liv og levned, men med fiktive, billedskabende scener, opdigtede personer og tilføjelser, der understreger drama, følelser, store vendepunkter – en roman *based on a true story*.

Det var gennem en kollega, at Anne Zenon fik tilbudt opgaven, som hun overvejede godt og grundigt, før hun indvilligede. Der var nemlig allerede skrevet en udgave, som Molly ikke brød sig om, og Anne Zenon kunne læse sig frem til, at Molly var en kvinde, der var vant til at få det præcis, som hun ville have det.

”Projektet havde været i gang længe, den første skribent havde fulgt hovedpersonen gennem et år, interviewet hendes familie, mødt hendes venner, deltaget i hendes fødselsdag og havde skrevet virkelig meget, men hovedpersonen var ikke tilfreds. Teksten var ikke, som hun forventede, og hun kasserede den. Så det var lidt nervepirrende for mig at overtage,” siger Anne Zenon.

Den første skribent havde fået betaling for sit arbejde, en ret nøgtern og refererende levnedsskrivelse, og da Anne Zenon havde orienteret sig i den, holdt hun et fire timer langt møde med Molly.

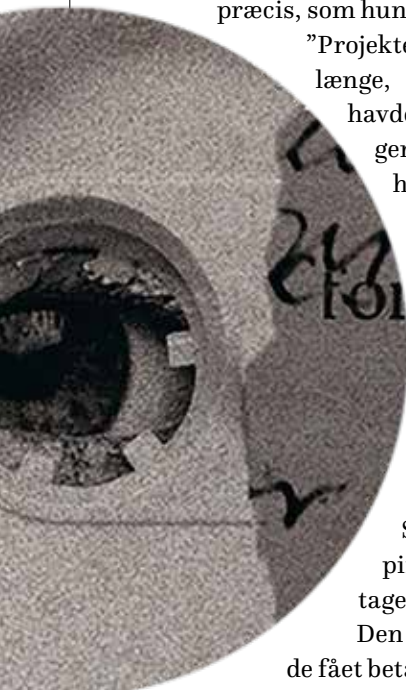
”Jeg skulle først og fremmest finde ud af, hvor

den gode historie lå. Men jeg savnede også nogle følelser – store følelser og dramatiske scener. Jeg vil have, at man bliver berørt af historien, man skal mærke den, for der er faktisk sket nogle meget gribende og overraskende ting i hendes liv,” siger hun.

Omskiftelig hovedperson

Mollys liv er historien om en lille pige opvokset under beskedne kår i en lille provinsby, som hun længes efter at komme væk fra. Det lykkes – hun bliver gift, viderefører med succes sin mands virksomhed efter hans tidlige død, og hun er i dag en meget velhavende kvinde med boliger flere steder i verden. Undervejs har hun oplevet store sorger, mistet to ægtemænd og måttet kæmpe hårdt for sin tilværelse. Nogle af de oplevelser og kriser har Anne Zenon indkredset og beskrevet i scener.

”Jeg har levet mig ind i hendes karakter, og jeg begyndte på et tidspunkt at kalde hovedpersonen Molly, når jeg interviewede. Jeg var kommet ind under huden på hende, tæt på hende, men det blev nødvendigt for mig at skabe en distance til hende gennem den fiktive Molly. Når der var en scene, som jeg godt kunne have tænkt som romantisk, spurgte jeg: Hvad tror du, at Molly ville have tænkt og følt her? Hvis hun og han nu hørte musik her, hvilken melodi kunne det så have været? Hvad kunne han have hvisket til Molly? Hun ønsker jo at få følelser ind i historien, men hun har svært ved at formulere dem selv. Og hun er omskiftelig, sommetider meget begejstret for det, jeg sender til hende, og andre gange kølig. På et tidspunkt skrev hun om et par kapitler, at ’det ser da ud til at blive en udmærket bog’ – de selvsamme kapitler, som hun få dage forinden havde rost til skyerne. Jeg svarede, at hvis jeg er

den eneste, der udviser entusiasme og energi for projektet, kan det ikke lade sig gøre. Vi har haft et udmærket samarbejde, men det kræver gensidig respekt.”

Cementstøvede ruder

Anne Zenon påbegyndte arbejdet med bogen, interviews og research i januar i år, og undervejs har hun besøgt Mollys barndomshjem i en lille by, der er opstået omkring en cementfabrik. En lidt trøstesløs by præget af virksomheden, der ligger omgivet af huse med cementstøvede ruder, os og røg – en stor kontrast til hendes senere velhavende og luksuriøse liv.

”Det gav mig meget at være der og se stedet – jeg havde haft lidt svært ved at fornemme det miljø, hun kommer fra, men jeg fik en masse billeder og også en tematik med derfra. Efter besøget opfandt jeg en clairvoyant, som siger til Molly, at hun skal ’slukke en ildebrand’, og det er blevet til et spor gennem hele romanen. Den slutter i Costa Rica, hvor Molly bor noget af tiden, og hvor der også er vulkaner og askestøv. Der løber et spor af ild, aske og støv gennem historien.”

Forfatteren har skabt et helt nyt narrativ om Molly, og ud over følelser og den clairvoyante har hun også digtet andre personer frem for at kunne bygge spænding og sammenhæng op. F.eks. er en barndomsveninde og en svigerinde, der på hver deres tidspunkt har været vigtige i Mollys liv, skrevet sammen til én karakter.

”I virkeligheden forsvandt barndomsveninden ret hurtigt ud af hendes tilværelse, mens svigerinden har været der for hende og støttet hende gennem mange år. Men jeg ville gerne have et livsvidne, en, der kunne følge Molly og hendes udvikling fra barn til ung og voksen. Som et litterært greb.”

Men hvorfor betale for at få sit liv skrevet om, hvorfor få sin livshistorie fiktioniseret, dramatiseret? Anne Zenon mener, at der er flere ting på spil.

”Jeg tror, at hun er lidt imponeret over sit liv – hun ser sig selv som pigen i dunjakken, der blev

til kvinden i minkpelsen. Der er åbenbart også mange, der har sagt til hende, at hendes liv er så usædvanligt, at der burde skrives en bog om det. Da hun har svært ved at beskrive og udtrykke følelser, forestiller hun sig måske, at bogen kan fungere som en gave, en tak, til f.eks. svigerinden, som hun meget gerne vil kreditere og give anerkendelse i fortællingen. Bogen er en måde at udtrykke sig på, en måde at kommunikere på gennem fiktion. Min opgave har så været at få det til at fungere som roman.”

En god proces

Det er første gang, at Anne Zenon fungerer som ghostwriter, og hun har været omhyggelig med at maile klare aftaler til hovedpersonen. Honoraret på 130.000 kroner falder i tre rater – den første som et forskud for at gå i gang, den anden når synopsis og prøvekapitler er sendt, den sidste ved aflevering af det endelige manuskript.

Hovedpersonens børn, søster og en veninde har læst med undervejs og er kommet med gode kommentarer og input og ingen vrede protester. Anne Zenon er tryk ved, at de har læst med, fordi der er svære emner undervejs, som familien ikke skal være uforberedt på – en ægtemand, der blev trafikdræbt, og en, som begik selvmord.

Det bliver også Anne Zenons opgave at forsøge at finde et forlag til romanen, men hun har på forhånd understreget, at hun ikke vil have ansvaret for at få den antaget. Hvis det lykkes, skal hun have betaling for det redigeringsarbejde, forlaget måtte kræve inden udgivelse, og hvis det ikke lykkes, vil hun finde et medudgiverforlag, som hovedpersonen betaler for.

Timelønnen for arbejdet med romanen er ikke svimlende, men Anne Zenon har været glad for opgaven.

”Jeg havde lidt af en skriveblokering, da jeg tog opgaven, men den har givet mig skriveglæden igen. Det har været en kreativ proces, hvor jeg har leget med sproget og strikket små episoder og scener sammen til en roman. Det har været en god proces.” ✨

En ghostwriter skal have klare, skriftlige aftaler

På de foregående sider har du mødt forfatterne Michael Holbek, Johanne Mathiasen og Anne Zenon, der fortæller om deres erfaringer som medforfattere og ghostwritere.

ANNE KOLDBÆK, jurist i Dansk Forfatterforening, opsummerer i denne artikel, hvad du skal overveje, inden og når du påtager dig en opgave som skribent på vegne af en anden.

Nogle ghostwritere skriver på opdrag af forlag, andre er hyret af en eller flere privatpersoner, og det er to vidt forskellige forhold, som kræver vidt forskellige overvejelser og forbehold.

”Forlagene er professionelle og ved, hvad det går ud på, men man skal selvfølgelig stadig forhandle om vilkår og afregning. Når det derimod drejer sig om en aftale med en privatperson, er der som forfatter grund til at være endnu mere opmærksom – for det første ved en privatperson formentlig intet om udgivelse, om at skrive en bog, hvor lang tid det tager, om ophavsret eller om bogbranchen helt generelt. For det andet er de i deres følelsers vold – for dem handler det jo ikke om forretning, men om følelser,” siger jurist Anne Koldbæk.

I begge tilfælde, om det er forlag eller privatperson, gælder det om at få klare, skriftlige aftaler. Det er rutine for de etablerede forlag. Det er det sjældent for en forfatter med en privat kunde, men det behøver ikke at være en fint opstillet kontrakt.

”Bare få så meget som muligt på skrift. En mailkorrespondance fungerer fint, og brug af helt almindelige ord er også fint – ikke noget juralingo. Almindelige ord sænker risikoen for misforståelser og uenigheder. Hvis ting

er blevet drøftet eller aftalt mundtligt, men ikke skriftligt, så send en opfølgningmail: ’Kære ... Tak for samtalen forleden. Vi fik klarlagt, at .... Og derfor gør vi nu sådan ...’,” siger Anne Koldbæk.

Har man et forlag i ryggen, har man også en forlagsredaktør, der kan agere mellemmand i en eventuel konflikt. Uden forlag, men blot med en kundeaftale, er man alene.

”Generelt er ghostwriterjobs nok ikke noget for helt nystartede forfattere, som ikke har erfaring fra samarbejder med forlag og redaktører og de kampe, det også kan medføre. Et samarbejde med en privat kunde, der ikke er klar på, hvad han/hun egentlig vil, men taler i øst og vest, kan risikere at udvikle sig meget rodet, også rent menneskeligt og relationsmæssigt.”

Forlag og biblioteksafgift

Hvis et forlag skal udgive bogen, skal ghostwriteren enten forhandle om et forskud og dermed del i royalties eller måske om et engangshonorar. Hvis man fornemmer, at man har gang i en kommende bestseller, er aftalen med forskud og royalties selvfølgelig at foretrække.

”Hovedreglen er, at jo mere usynligt spøgelset er, jo flere rettigheder, (såsom royalties og

forskud) man overdrager, jo højere betaling!” siger juristen.

En helt usynlig forfatter får selvfølgelig ikke del i en evt. biblioteksafgift, og det er endnu et argument for en højere pris. Biblioteksafgift er en kulturstøtteordning, som udløser biblioteks- penge til bl.a. forfattere, hvis bøger står på bibliotekerne, så det er sådan set ikke noget, som hverken forlag eller forfattere selv er herre over – og dog. For det betyder noget, hvilke navne der står på forsiden af bogen og indeni, så det er vigtigt, at ghostwriteren sørger for at blive præsenteret på en måde, der afspejler vedkommendes rolle og arbejdsindsats.

Privatpersonen og forfatteren

Når det handler om at føre pennen for en privatperson, som ønsker sin livsfortælling eller en begivenhedsrig fortid som guldgraver i Amazonas i bogform, skal der forventningsafstemmes. Hvor mange interviews, hvor mange sider, og over hvor lang tid?

”Jeg foreslår, at man mødes og taler grundigt igennem, hvad kunden har tænkt sig. Måske ved de det ikke engang selv, og så kan det være svært, ja, umuligt, at blive enige om tid og pris på forhånd. Derfor er det en god idé i første omgang at aftale en pakke med et interview, et antal sider og en pris for det. Hvis det går til begge parter tilfredshed, kan man aftale en ny pakke – så der bliver afregnet løbende,” siger Anne Koldbæk.

Hvis man alligevel aftaler en fast pris, hedder rådet:

”Engangsbetaling bør ske, inden rettighederne endeligt går over til køberen, og betalingen bør fås i rater, efterhånden som arbejdet skrider frem. Brug deadlines, og aflever også teksten i flere portioner til kommentarer undervejs, det nedsætter risikoen for konflikt.”

Få alt på skrift

- Lav omhyggelig forventningsafstemning med hovedperson/opdragsgiver.
- Kræv etapedeadlines – f.eks. et interview med efterfølgende tekst, som skal afregnes.
- Klare skriftlige vilkår om ret til merbetaling ved væsentlig overskridelse.
- Dialog, så snart opdragsgiver forlanger mere end aftalt.
- Vær benhård, hvis aftaler ikke overholdes – indstil arbejdet.
- Og et godt råd til allersidst: Vent med at påtage dig opgaver som ghostwriter, til du har en god del erfaring som forfatter.

frit rum

Jorden ville være flad, hvis vi ikke havde faglitteratur

AF HENRIK POULSEN, DEN FAGLITTERÆRE STYRELSE

Det er bekymrende prognoser for den faglitterære bogs fremtid, når man nærlæser Bogpanelets og Biblioteksforeningens årsrapporter 2023, der rummer en række vigtige tal om litteraturens liv på forlagsmarkedet og i de offentlige biblioteker.

Tendensen er tydelig. Antallet af nyudgivelser af dansksproget, ikkeoversat faglitteratur er vigende, og antallet af nyindkøb af faglitteratur til folkebibliotekerne er i et drastisk fald (ca. 25 procent) – et fald, som andre litteraturformer ikke oplever.

Det er tydeligt, at det er faglitteraturen, der står for skud, når folkebibliotekerne skal spare.

Tallene viser også, at den trykte, analoge bog er vigende i forhold til digitale udgivelser som f.eks. lydbog og streamingmedier. Det er en tendens, der vil øges de kommende år. Der er tale om ikke blot overførsel af eksisterende indhold, men også nyt produceret indhold til de digitale medier.

Det er en udvikling, som vi ikke kan komme uden om, og som vi selvfølgelig heller ikke ønsker at stoppe, men humlen er, at lige præcis

faglitteratur halter efter i denne mediekonvergens. Det er indlysende, at en stor del af faglitteraturen ikke er egnet til digital distribution, alene af den grund at den har et tæt forhold mellem de forskellige modi som tekst, illustrationer, statistikker og fodnoter. Det kan ikke gives i en lydbog.

Den faglitterære gruppebestyrelse i Dansk Forfatterforening har udarbejdet en redegørelse, *Velkommen til virkeligheden*, der dokumenterer udviklingen. Den kan læses på F-siden på danskforfatterforening.dk.

Gør det noget?

Det spørgsmål skal vi selvfølgelig stille os selv. Vi har jo aldrig før haft en så hurtig og enkel tilgang til viden og data. Et klik, og du finder, hvad du søger: madopskrifter, leksikonopslag om Vitus Bering og Bohrs atomteori samt beskrivelser af cancer og influenza. Enhver faglitterær forfatter benytter i sit arbejde de mange gratis tjenester, herunder AI-generatorer, i sin research.

Men det, der mangler, er det sammenhængs- skabende og innovative. Viden skal ikke (kun) komme stykvis. Viden hænger sammen med analyse, kontekst og hensigt eller præmis: den nye vinkel, den researchede nye viden, den per-

sonlige tilgang og – ikke mindst – faglitteraturens kuraterede viden, forskerens velskrevne formidling af sin forskning. Den overinformation, vi finder på nettet, er i stor udstrækning informationsforurening. Halve sandheder, konspirationsteorier og ”synsninger” blander sig med kloge og velargumenterede indlæg. En broget markedsplads.

Vi mener, at et oplyst, demokratisk og vidende samfund som det danske ikke kan undvære faglitteraturen, analog eller digital, fordi den altid har stået sin prøve over for redaktører og kuratorer – og i sidste ende anmeldere og læsere.

Pythagoras fik ret i sine beregninger. Jorden er rund. Den indsigt er bevaret gennem en omfattende faglitteratur gennem tiderne. Vi kan ikke selv erfare det, selv om vi placerer os på et højt bjerg. Det må vi læse os til og konkludere gennem tekstens ræsonnementer.

Men faglitteratur er ikke kun til vidensformidling og oplysning, men også til oplevelse. Litteratur er litteratur er litteratur. Dør faglitteraturen ud, vil de oplevelser, der knytter sig til at læse monografier og biografier, bøger om design og rejser, stjernetåger og atomspaltning, forsvinde.

Hvad vil vi gøre?

På baggrund af de dystre tal har vi i den faglitterære styrelse besluttet at igangsætte en offentlig debat om situationen. Vi ønsker at gøre politikere og andre beslutningstagere opmærksomme på, at hvis man ønsker en levende, vidende og debatlysten faglitteratur i fremtiden, må man gøre noget. Sætte fokus og afsætte midler. Her er vores fokuspunkter:

Vi peger på behovet for midler til fokuseret forskning i faglitteratur – dens historie, typologi og samfundsrelevans. I modsætning til de andre nordiske lande har Danmark hverken et professorat eller et forskningscenter i faglitteratur.

Vi leder efter samarbejdspartnere og interesserede i bestræbelserne på at etablere en forfatter-skole for faglitterære forfattere. Vi har en for skønlitterære forfattere og en for børnefiktion. Nu er det på tide, at vi også ofrer opmærksomhed på faglitteratur som skrivekunst og formidlingsform. Vi er i øvrigt godt på vej i dette arbejde. Samfundsinteresse? Der produceres årligt en kolossal mængde forskningsbaseret viden, der for en stor del cirkulerer i lukkede, ofte engelsksprogede, akademiske kredse. Mange flere forskere skal have lyst og evne til at formidle forskningsresultaterne til alle os andre.

Vi peger på en øget og kvalificeret faglig læsning i skolerne. Her halter didaktikken bagefter. Læselyst kommer også af at læse om transportmidler, sportsstjerner og dinosaurer. Spørg blot drengene i 5.c. Men læselyst opstår ikke uden læseevner, og dem har hver fjerde elev i folkeskolen ikke!

Endelig har vi særlig opmærksomhed på, hvilke konsekvenser biblioteksafgiftens nye, dynamiske model på sigt vil have, hvor den digitale litteratur sandsynligvis vil tage en større og større del af den samlede afgiftssum, jf. ovenstående, og også her kan faglitterære forfattere komme i klemme. ✖

frit rum

I denne udgave af Forfatteren har den faglitterære gruppe overtaget **frit rum** – i det kommende nummer overtager en af de andre grupper.

Forfatter i Stuen

Private læsekredse trives som aldrig før. Nu vil et forfatterdrevet initiativ bringe læsekredse og forfattere sammen og føje nye dimensioner til både læseglæden og forfatterens salg og markedsføring, skriver forfatter **Anne Hjælmsø** i dette indlæg.

AF ANNE HJÆLMSØ

Jeg har over de seneste 15 år besøgt op mod et halvt hundrede private læsekredse, været til kaffe, te og måltider hjemme hos læserne. Og jeg har solgt mange bøger og også foredrag på den måde. Nu er vi en stor gruppe forfattere, som i nogle måneder har arbejdet sammen med Bogbrancheguiden om at sætte et format for den type møder i system, så mange flere forfattere og læsekredse kan få glæde af at mødes. Og forfattere i alle genrer er inviteret til at være med.

Jeg var medlem af et par læsekredse, før jeg selv fik udgivet min første bog, og allerede dengang forestillede jeg mig, hvor fedt det kunne være at få besøg af forfatteren og spørge om alt muligt. Da jeg så i 2007 udkom med min første roman, tænkte jeg, at nu kunne jeg selv tilbyde mig til at besøge læsekredse. Og det er som sagt blevet til mange besøg.

Trygge omgivelser

Det er en rigtig god oplevelse at mødes i en stue

eller et mindre lokale, hvor deltagerne kender hinanden og er trygge ved at stille spørgsmål og lufte ideer. Medlemmer af læsekredse er vant til at samtale om, diskutere og kritisere de bøger, de alle har læst. Det tager de med sig til de intime arrangementer med mig. Der er fortrolighed. Man vover noget. Man bliver ikke fornærmet eller sur. Man griner – eller er uenige på den gode måde.

Læserne får en helt anden oplevelse end ved offentlige arrangementer. Og jeg lærer noget ved hvert eneste møde. Deltagerne tør tale frit. De kan komme med kritik, men det er sagligt og fagligt. Sommetider forklarer jeg, hvorfor jeg skrev og valgte, som jeg gjorde – og andre gange hygger jeg mig med læserideer. Engang foreslog en læser en anden slutning på min roman *Syvstjernen*. Det var en strålende idé – men nu var bogen jo udkommet.

Tidligere kunne jeg nemt sælge mange bøger, når jeg kom i private læsekredse. I dag abonnerer mange på streamingtjenester og bruger e-bøger eller lydbøger, derfor foreslår jeg nu værten, at deltagerne kan købe papirbogen, in-

*Jeg tror og håber, at Forfatter
i Stuen kan bidrage til, at især
mange af os små, semikendte
forfattere får flere læsere.
Læsende mennesker anbefaler
bøger og forfattere til hinanden*

Anne Hjælmsø, forfatter

den de læser, for så at eje den og kunne sætte mærker, skrive noter m.m., sådan som jeg selv gør i bøger. Og jeg har altid titler fra mit bagkatalog med, som læserne kan købe. Jeg oplever også ofte, at et læsekredsbesøg udløser et nyt. Og mange af dem holder øje med, om jeg har skrevet noget nyt, og beder mig komme igen.

Andre forfattere i det her initiativ har tilsvarende erfaringer – Marianne Jørgensen, Anne-Pia Jørgensen, Ingrid Ann Watson og flere. Man kan læse deres og andres erfaringer på hjemmesiden. Men det er en ukendt mulighed for de fleste, og det er en skam. Så nu gør vi noget ved det.

Uden honorar

Vi tager ikke noget honorar for de her møder. Det er der ikke nogen private læsekredse, der kan give – i hvert fald kun velhavere. Og man kan heller ikke søge støtte nogen steder til private arrangementer. Vi kan bede om at få dækket vores udgifter til transport, men ellers er vi gæster hos læserne – med mulighed for at sælge bøger m.m. altså. Og jeg oplever virkelig, at der er en helt anden intim stemning og forvent-

ning omkring møderne på den måde, end når folk har betalt for, at man optræder.

På forfatteristuen.dk kan forfattere oprette deres profil. Det koster 199 kr. at oprette en profil, og så bliver man inviteret med i vores Facebook-gruppe, man får lavet en flot ”plakat”, man kan bruge på sociale medier, og så får man i øvrigt rabatter hos en række virksomheder, som støtter projektet på den måde. Forfatter i Stuen bliver synliggjort på alle mulige måder over for læsekredsene, og når vi er ude til møder med læserne, fortæller vi selvfølgelig, at de kan finde mange andre forfattere på hjemmesiden. Det ligger i projektet, at vi hjælper hinanden og læserne med at udbrede kendskabet, så flere kan komme i gang med de her gode oplevelser.

Jeg tror og håber, at Forfatter i Stuen kan bidrage til, at især mange af os små, semikendte forfattere får flere læsere. Læsende mennesker anbefaler bøger og forfattere til hinanden. Og bibliotekerne ser også på de store udlån, så vores bøger f.eks. udstilles mere.

På forfatteristuen.dk er der et link nederst på siden, hvor forfattere kan finde al den nødvendige information om at deltage.

Minimum antal deltagere

På hjemmesiden er der også listet nogle krav op til de læsekredse, der måtte være interesserede i et forfatterbesøg – f.eks. skal de kunne samle minimum seks til otte læsere, som kender hinanden på forhånd og mødes om litteraturen eller et bestemt emne, som forfatteren behandler i sine bøger. Det er en tommelfingerregel – men den enkelte forfatter afgør selvfølgelig selv sit minimum og maksimum antal deltagere.

Gruppen skal være interesseret i den forfatter, der kontaktes, have interesse for forfatterens bøger og have læst en eller flere før mødet. ✨

SKAB!

SKAB! er et unikt tilbud i Aarhus for historieskabere, der trives med at arbejde i samme rum som andre. En illustrator og en forfatter giver tegne- og skriveoplæg – det er som at have vundet frit valg på alle hylder i en skabende tombola, siger arrangørerne bag. Og så er det gratis.

AF ANNIE BAHNSON

SKAB!" foreslog illustrator Anya Winqvist, da vi på et styregruppemøde i Aarhusgruppen sidste år skulle finde på et navn til et nyt koncept som udvikling af det daværende "Skriv løs".

Det købte jeg med det samme. SKAB! som bydeform af at skabe er meget rammende for det, vi gerne vil med konceptet: skabe et fællesskab for personer med seriøs en seriøs trang til at skabe fortællinger.

Intention

Vi vil gerne skabe et rum, hvor vi samles omkring både visuelle og skrevne narrativer. Alle historieskabere er velkomne, både skrivende og tegnende, skønlitterære og dokumentarister, og uanset hvilket medie og form man arbejder med. Film, illustration, sangtekster, lyrik, drama, prosa, lyd, tegneserie m.m. Det vigtige er kun, om man trives med at arbejde i samme rum som andre og positivt mærker den gensidige energi og inspiration.

Det gør jeg selv. Det var en af grundene til, at jeg i sin tid meldte mig ind i Dansk Forfatterforening. Jeg havde gået på Forfatterskolen for Børnelitteratur og elskede og savnede den magi, der

opstod, når jeg skrev i rum med andre. Jeg havde set, at Forfatterforeningen tilbød noget, der hed "Kom og skriv", og vidste, at det lige var noget for mig. Så opdagede jeg, at det foregik i København, og da jeg bor i Aarhus, måtte jeg selv tage initiativet.

På Godsbanen i Vogn1, hvor Aarhusgruppen holder til, fik "Skriv Løs" en aften om måneden. Det viste sig, at der var flere end mig, der havde behovet, og "Skriv Løs" voksede. Det gik virkelig godt, men så BUM! kom corona, og så gik den ikke længere.

Sanselighed

Som så mange andre i coronatiden gik jeg også online med "Skriv Løs". Der er bestemt muligheder i den digitale form, men for mig var det hæmmende. Jeg savnede alt det sanselige: æsker med ord i, foldebøger, kroppe med bevægelser og ansigter med mimik, den sky af fælles koncentration og kreativitet, der damper fra deltagerens hoveder, fingrenes dans over tastaturer, stole, der knirker, hjerter, der banker, og lugten af nærvær, madpakker og papir.

"Skriv Løs" var delvist finansieret af Dansk Forfatterforening og Aarhus Kulturudviklingspulje, og det hedder "udviklingspulje" af en

*SKAB! er for mig en legeplads, et eksperimentarie,
hvor jeg har frie hænder til sammen med deltagerne
at opfinde og afprøve nye benspænd og metoder
at skrive efter og nye former for opvarmningsøvelser.*

Forfatter Annie Bahnson

SKAB! er tænkt som et eksperimentarie, hvor historieskabere på alle platforme arbejder og inspirerer hinanden i samme rum. Foto: Anya Winqvist og Annie Bahnson

SKAB! er både for professionelle og folk, der har tegning og skrivning som seriøs interesse, og denne blanding giver noget særligt.

Forfatter Annie Bahnson

grund. Den støtter ikke det samme kulturtilbud igen og igen, så jeg måtte sammen med Aarhusgruppen tænke nyt, og hermed blev SKAB! skabt.

Eksperimentarie

SKAB! er for mig en legeplads, et eksperimentarie, hvor jeg har frie hænder til sammen med deltagerne at opfinde og afprøve nye benspænd og metoder at skrive efter og nye former for opvarmningsøvelser. Nogle gange har vi haft et tema efter deltagerens ønsker: plot, dialog eller karakteropbygning. Andre gange laver jeg oplægget ud fra, hvad jeg selv er optaget af: den naturlige historie, stilistik eller kortprosa. Helt andre gange er det opvarmningsøvelsen for øvelsens/eksperimentets egen skyld. Hvad sker der "hvis ...", eller hvad kan vi skabe "når...". Desuden tager vi på walk and write og afprøver nye flowskrivningsmetoder.

Et par sæsoner har jeg kørt SKAB! og forsøgt at tænke mine oplæg og opvarmninger således, at de kunne rumme både ord- og billedfortællere. Men når jeg nu engang er forfatter, tænker jeg hovedsagelig som forfatter, og der har kun været få tegnere forbi. Til gengæld har SKAB! været besøgt af både sangskrivere og dramatikere, og har en aldersspredning fra 14 til 74.

Samarbejde med illustratører og forfattere

De gange, hvor en illustratør er dukket op, og illustratør og forfatter fik indblik i hinandens kreative processer og tilgange til fortælling, gav en særlig inspiration, som kunne være spændende at arbejde mere med. Tænk, hvis SKAB! også kunne blive et rum, hvor forfattere og illustratører kunne finde hinanden og indgå samarbejder på tværs.

For at tage dette ønske alvorligt har SKAB! i denne sæson både mig som forfatter og Anya Winqvist som illustratør til at facilitere øvelser, inspiration og samarbejder.

Anya har fulgt SKAB! som "bagmand" fra sin tidligere post i styregruppen for Aarhusgruppen, men også som sporadisk deltager. Som primært tegner har hun tænkt, at det kunne være dejligt at blande tegneoplæg af en fagperson med tegnerbaggrund ind i konceptet. Denne fagperson er nu blevet Anya selv.

Vi håber, at flere tegnende vil deltage, også selv om de i forvejen har andre tegnefællesskaber. Det er vores håb, at rummet med forskellige kreative hjerner kan inspirere på nye måder.

For professionelle og ambitiøse amatører

SKAB! er både for professionelle og folk, der har tegning og skrivning som seriøs interesse, og denne blanding giver noget særligt. Uanset om man er ny eller gammel, tegner eller skribent, er det givende at udveksle erfaringer, processer og kunstneriske intentioner.

Vores ambitioner

Det er vores ambition, at deltagerne til stadighed er med til at videreudvikle konceptet med ønsker og forslag til indhold. Vi håber også, at vi lærer af hinanden som igangsættere og udvikler os sammen, så vi kan blive skarpere på at lave oplæg, der tilgodeser alle.

Et rum med noget på hjerte

Vi er fantastisk heldige at have Vogn1 på Godsbanen i Aarhus til vores rådighed. I dagtimerne holder Skrivekunstskolen til her, så væggene flyder med ord og bøger. Rummet er gavmildt med

sin størrelse, indretning og sit inspirerende udvalg af møbler. Siddemulighederne er varierede og spænder fra hård spisebordsstol ved fælles skrivebord til aleneplads i blød øreklaplænестol med noter af bedstemor. Her er en knurrende kaffemaskine, et ustemt klaver, (b)ordtennisbord og ikke mindst vores muse: et udstoppet katterovdyr med pletter.

En SKAB!s-aften fra 17-20

De første 40-50 minutter af en SKAB!s-aften laver vi oplæg og øvelser. Den nye udfordring her kan være at tegne, hvis man er forfatter, og at skrive, hvis man er tegner. Vi tror på, at man også får inspiration af at beskæftige sig med en kreativ form, man ikke mestrer og er vant til. Har man ikke lyst, lader man bare være.

Det er også vores ambition at udvikle oplæg, der kan løses af og tilgodeser begge grupper. Efter vores oplæg kan man vælge at følge med Anya hen på hendes magiske værksted og fordybe sig billedskabende, eller man kan blive i Vogn1 og skrive i stilhed.

Ca. 20 minutter før vi slutter, samles vi til en snak om, hvad deltagerne har fået ud af aftenen. Her kan man også debattere forfatter-illustrator-relevante emner som forlag, marketing, forsider, arbejdsvaner m.m.

Tilmelding og Facebook

SKAB! kører med tilmelding fra gang til gang, hvilket betyder, at man ikke binder sig til andet end de tre timer, man er der. Hvis man syntes, det var inspirerende at være med, så kommer man igen. Hvis man hellere vil stene flimmes eller arbejde for sig selv, så bliver man væk.

Den 13. august gik den nye sæson af SKAB! i luften med titlen "Vi går i barndom". Vi mødes ca. en gang om måneden, og i gruppen "Skab!" på Facebook kan man altid orientere sig om, hvad der skal ske, og hvad der er sket. Her er man velkommen til at komme med forslag til temaer og i god og konstruktiv tone kommentere på aftnernes forløb.

Vi glæder os til at se endnu flere SKAB!s-deltagere – lad os skrive og tegne på kryds og tværs.✳

LEGATER

Ellen og Nils Nilssons legat

Legatet uddeles til en langvarigt syg og økonomisk trængende forfatter.

Legatet kan uddeles til samme person flere år i træk. I alle tilfælde skal legatnyderen kunne dokumentere sin sygdom ved at indsende lægeerklæring.

Der uddeles i flere mindre portioner, men den samlede uddelingssum er 25.000 kr.

Forfatteren

Axel Thomsens Enkelegat

Legatets formål er at yde enker efter egentlige skønlitterære forfattere, herunder lyrikere, økonomisk støtte. Legatet kan altså ikke tildeles enker efter forfattere, hvis produktion hovedsageligt har bestået i underholdningsromaner/digtsamlinger uden virkelig æstetisk værdi. Ved legatuddelingen lægges mere vægt på, om vedkommende kæmpede for noget livsværdifuldt i sin produktion, end om han opnåede alm. anerkendelse. Enker, der skønnes at have haft særlig betydning for deres afdøde mands produktion, bør under i øvrigt lige forhold foretrækkes. Legatet kan ikke tildeles enker, som senere har indgået nyt ægteskab.

Legat tildeles på baggrund af økonomisk trang, og ansøgeren skal redegøre for økonomiske forhold, ligesom navn på afdøde ægtefælle skal oplyses.

Der uddeles i flere mindre portioner, men den samlede uddelingssum er 18.000 kr.

For begge legater gælder, at:

Ansøgningen skal være Dansk Forfatterforening i hænde senest d. 14. oktober 2024.

Den skal være påført ansøgers CPR-nummer, navn, adresse, telefonnummer og evt. e-mail samt kopi af seneste årsopgørelse.

Legatet beskattes som almindelig indtægt.

Der sendes kun svar til de ansøgere, der får tildelt legatmidler.

Legatet forventes uddelt ultimo november.

Bøger, der griber de unge

Hvad vil de unge gerne læse? Det bedste svar får man, hvis man spørger dem selv. Det har **Dansklærerforeningens Forlag** gjort, og resultatet er en serie fag- og skønlitterære bøger, hvor unge selv har haft indflydelse på bøgernes tilblivelse fra tema til udseende.

AF ANNA BRIDGWATER

Bfagbøger: *Stoffer, Mord og Farlige sygdomme*. Og tre fiktionsbøger: *Bjørnesaks, Oxy og Alfa*. I alt seks nye titler til unge, der er blevet til efter input fra unge mennesker. Lixtallet er lavt, og bøgerne er korte, for tanken er, at den gruppe af unge, som er modvillige læsere, skal gide læse dem til ende.

Forlagschef Cecilie Bøgh, Dansklærerforeningens Forlag, står bag konceptet.

”Jeg har tidligere undervist unge, der har svært ved at læse, og ved derfor, hvor uværdigt og demotiverende det er at læse bøger, der har det niveau, de kan læse på, men som indholdsmæssigt ikke er alderssvarende. Jeg ved også, at lette, alderssvarende bøger af høj kvalitet er helt afgørende, hvis de unge skal have lyst til at læse og udvikle sig til habile læsere.”

Det centrale i tilblivelsen af serien *Læsbar* var samarbejdet med unge konsulenter. Cecilie Bøgh fortæller:

”I de sidste mange års debatter om unges manglende læselyst og læsekompetencer har det slået mig, hvor fraværende de unge selv har været. De unge læsere har også været mere eller mindre fraværende i hele produktionsledet.

Derfor ville vi rigtig gerne invitere dem med ind i hele processen. Ikke bare i forhold til at komme med ideer til emner, men også til at læse med undervejs og sparre om sprog, handling, forside og titler.”

Temaet kom fra de unge

Peter Krogholm er en af de forfattere, der blev inviteret til at skrive en kort roman til serien *Læsbar*. Han var straks positivt stemt, og det endte med, at han skrev kortromanen *Oxy*, som handler om en teenagedrengs møde med de stærkt vanedannende opioider, der flyder frit i disse år.

”Jeg sendte nogle ideer til Cecilie. Hun vendte mine forslag med nogle unge, og det fik dem til at tale om, hvad der optog dem. De kendte alle sammen nogen, der havde prøvet det, og de vidste alle sammen, hvor de kunne få fat i nogle piller.”

Dermed var det de unge læsere, som foreslog bogens tema, men Peter Krogholm havde frie hænder til at behandle emnet, som han vil. Derfor handler bogen mest om drenges følelser og de nogle gange uheldige måder, de bliver håndteret på.

For Peter Krogholm var oplevelsen positiv.

”Jeg havde stor glæde af at få målgruppens øje

på mit manus, men jeg havde aldrig direkte kontakt til de unge læsere. Da jeg havde lavet det første udkast, fik de det til gennemlæsning og gav respons. De var gode til at redde mig fra at være 'Ungdoms-Preben'. Jeg havde været lidt for direkte i mit sprog, lidt for frisk. Der var lidt for meget pik, for at sige det ligeud."

Også Cecilie Bogh var glad for de unges fælleskab. "Noget, som virkelig kan ødelægge læselysten, er, når noget er 'cringe' – altså når sproget er påtaget ungt. De unge har været gode til at slå ned på sprog og formidling, når de følte, at sproget blev kikset, eller de følte sig talt ned til."

Den tavse mand og whiskyflasken

Peter Krogholm peger på, at han skriver om ting, som er almenlydige for alle teenagere verden over gennem historien, men at hans kulturelle referencer naturligvis ikke er de samme som en teenagers i dag.

"Et ungt menneske går igennem præcis det samme, som jeg gjorde, det er bare rammerne, som har ændret sig."

I hans øjne har unge mænds udfordringer ikke ændret sig meget, siden dengang han var ung.

"Drengefølelsesliv har nok altid været underbelyst, eller måske snarere misforstået. Vi er ikke opdraget til at kunne tale om følelser. Drenge ødelægger ting, de smadrer en hånd ind i en væg, de slås. Vi tror, de er vrede, men i ni ud af ti tilfælde er de pissekede af det."

Kulturelt har der været en tendens til at hylde mænd, der lægger låg på problemer og bliver selvdestruktive, påpeger Peter Krogholm.

"Vi har en tendens til, at den mandlige deroute er romantiseret. Hvis vi har ondt i livet, klarer vi det med en flaske whisky."

Eller som i bogen *Oxy*, hvor hovedpersonen Asger prøver at løse sine sociale udfordringer med en pille. Og den deroute er den samme rut-sjebanetur i dag, som den var for en ældre ge-

Fællesskaber skaber læsere

Bogen kan lokke børn og unge væk fra skærmene, hvis læsningen foregår i et fællesskab. Det er en af konklusionerne i Kulturministeriets Bogpanels rapport fra april 2024. Bogpanelet har spurgt børn og unge om deres læsning. Svarene giver sammen med data indsamlet fra TikTok et billede af, hvordan det står til med unges læsning. En klar konklusion er, at en fælles oplevelse af litteraturen – gerne med vennerne – er afgørende for læselysten.

I de små klasser er børnenes læsning desuden motiveret af, at de gerne vil være dygtige. På mellemtrinnet læser mange af pligt, ikke lyst, og i udskoling trækker venner mere end bøger, og det er derfor vennegruppen, der har betydning for, om de unge læser. De unge mellem 15 og 18 vælger selv, hvad de vil læse, og personlig smag og digitale fællesskaber, f.eks. TikTok, er vigtigere end forslag fra lærere og bibliotekarer.

De mindre børn vil gerne lære om verden, når de læser, mens de ældre foretrækker indhold, der minder om indhold i voksenlitteratur. Teenagepigerne efterspørger bøger, der afspejler deres indre følelsesliv, mens drenge foretrækker spænding og fantastiske fortællinger.

BØGER NÆVNT I ARTIKLEN:

Stoffer (Dorte Lilmoose),

Mord og Farlige sygdomme (Kit A. Rasmussen),

Bjørnesaks, (Ditte Wiese)

Alfa (Jonas Kleinschmidt)

neration, der måske druknede problemerne i en whiskyflaske.

”Oxy handler mest om, hvad der fører hen til, at man spiser pillerne. Og det behøver som sådan ikke have noget at gøre med, at man har det dårligt. Det kan også bare være drenge, der tester grænser. Som mig selv, da jeg var ung. Dengang var der heldigvis ikke de her piller i omløb, men hvis de havde været til at få fat i, havde jeg med garanti taget en sammen med vennerne. Eller flere. Bare fordi. Det, der er mest skræmmende, er, at du så hurtigt bliver afhængig af opioider.”

Bøger danner fællesskaber

Kulturministeriets Bogpanel melder i en ny rapport, at fællesskaber betyder meget for, om unge mennesker læser, og serien *Læsbar* kan være med til at skabe sådan et fællesskab i klassen, i stedet for at læsning deler en klasse ind i et A-hold og et B-hold.

Peter Krogholm nævner, at det er en gevinst, når en roman handler om et aktuelt problem, som alle unge kender. Og hele klassen kan tale med om.

Cecilie Bøgh understreger, at det har været et mål for Dansk Lærereforeningens Forlag, at de skønlitterære bøger i serien appellerer til alle udskolingseleverne uanset læseniveau. Og at de kvalitetsmæssigt er på et niveau, hvor de ikke kun kan bruges til frilæsning, men også kan inddrages i skolernes litteraturundervisning. På den måde kan andre elever end dem, der normalt er aktive i litteratursamtalerne i undervisningen, også få mulighed for at blande sig og deltage.

”Fagbøgerne skal kunne noget lidt andet, de skal være nemme at gå til, men også levere faglig viden på et niveau, så det giver mening for de unge at læse dem,” siger forlagschefen.

”Vi ved fra en del læseundersøgelser, at mange unge primært har lyst til at læse fagbøger. Desværre findes der ikke ret mange lette fagbøger til målgruppen. Så det har også været et ønske om, at vi fik udviklet nogle kvalitetsfag-

*
**

*De (unge) var gode
til at redde mig fra at være
"Ungdoms-Preben".
Jeg havde været lidt for direkte
i mit sprog, lidt for frisk.
Der var lidt for meget pik,
for at sige det ligeud.*

Forfatter Peter Krogholm

bøger, der både kan bruges til projektopgaver og til frilæsning.”

De unge konsulenter

Læs for Livet er en forening, som donerer biblioteker til børn og unge, der bor på institutioner, til specialskoler, psykiatriske ungeafdelinger og andre steder, hvor bøger sjældent er en del af dagligdagen. Organisationen har stor erfaring med at interviewe de unge om, hvad præcis de gerne vil læse om.

”Da vi skulle i gang, blev de første unge dels rekrutteret fra vores netværk, dels fra de institutioner, som Læs for Livet samarbejder med,” fortæller Cecilie Bøgh, ”og siden har flere lærere efter at have set bøgerne formidlet kontakt til nogle af deres elever, som har interesse i at blive ungekonsulenter.”

Hun har været opmærksom på at komme i kontakt med unge, som ikke er en del af forlagets og forfatterens egne netværk.

”Det er alle mulige slags unge: stærke læsere, svage læsere, unge, der bor rundtomkring i landet, unge, der læser i forvejen, og unge, der stort set aldrig læser. Derudover er det vigtigt for os, at ungekonsulenterne løbende skiftes ud for hele tiden at sikre bredden i serien og sikre, at der hele tiden kommer nye holdninger og meninger frem. Ligesom det så vidt muligt er vigtigt for os, at der altid er mindst én anbragt elev som konsulent pr. titel.”

På den måde kan *Læsbar* måske blive et lille bidrag i kampen mod social ulighed. Som Bogpanelets rapport fremhæver, så er børns læsekompetencer afgørende for deres vej gennem livet – læsning kan være med til at knække en tung social arv. Tre procent af overskuddet fra bøgerne i *Læsbar*-serien går til foreningen Læs for Livet.

De ungekonsulenter, som deltog i *Læsbars* tilblivelse, havde en masse ønsker til bøgerne, fortæller Cecilie Bogh.

”Særligt i forhold til fagbøgerne har de unge haft meget stærke og specifikke ønsker om at læse om mord, stoffer, farlige sygdomme, nikotinprodukter, hacking, gambling og så videre. Emner, som optager dem, og som for nogle af emnernes vedkommende kan være en del af deres hverdag på den ene eller den anden måde. Men også i forhold til de skønlitterære titler er de unge kommet med ideer til noget, de gerne vil læse om.”

Cecilie Bogh kan se, at ungekonsulenternes input har haft stor indflydelse på de færdige bøgernes indhold og udseende.

”Jeg syntes umiddelbart, at nogle af fagbogsemnerne virkede lidt halvkedelige. Jeg ville ikke selv have tænkt på emnerne nikotin og farlige sygdomme, men det var emner, de unge virkelig gerne ville læse om. Og der kom gode og relevante bøger ud af det. De unge har også haft en del holdninger til billedmaterialet i fagbøgerne, som vi måtte justere. Forsiderne til både fagbøgerne og de skønlitterære titler har de ligeledes haft rigtig mange meninger om. Og med de skønlitterære titler har de unge haft en del ide-

er til helt konkrete ændringer som f.eks. mere spænding ind fra start, kapiteloverskrifter, udfoldelse af bestemte scener, udeladelse af andre scener, alternative slutninger, nye titler og meget andet.”

Et eksempel er titlen *Oxy*. Peter Krogholms oprindelige idé var at kalde romanen OD, som i overdosis, men de unge konsulenter kendte ikke til den forkortelse. Så det blev til *Oxy*.

Det har været en positiv oplevelse for forlaget at samarbejde med de unge, siger Cecilie Bogh.

”Hver konsulent har fået 500 kr. for at læse og kommentere manus, og de er gået virkelig seriøst ind i arbejdet og har haft langt flere relevante og brugbare inputs, end jeg kunne drømme om.”

Læsevenlige bøger

En del af arbejdet med *Læsbar*-serien var at sikre, at bøgerne virkelig er læsbare. Alle teksterne er blevet læsebearbejdet.

”Det betyder, at de er skrevet ned i lix, og bøgerne i denne serie har et lixtal på max 12-17. Man kan sige, at det lidt er et håndværk at nedlixte, da sproget hurtigt kan miste rytmen eller sit særpræg, hvis det gøres for rigtigt. Alle titlerne er nænsomt nedlixet – naturligvis i tæt samarbejde med de respektive forfattere. Og med et stort fokus på at bevare kvaliteten, tonen og rytmen i sproget,” siger Cecilie Bogh.

Peter Krogholm har efterhånden skrevet en håndfuld ungdomsbøger med et relativt lavt lixtal, og han ser det ikke som en hæmsko.

”Det er en sjov udfordring. Og jeg kan virkelig godt lide ambitionen om at lave lavtlixede bøger med alderssvarende indhold. Det betyder noget, at jeg måske kan være med til at give unge, der af forskellige grunde ikke er med i læsefællesskabet, en vej ind.”

De foreløbige erfaringer fra initiativet er gode, siger både forlagschefen og forfatteren.

”Der er blevet taget utrolig godt imod serien – både af de unge læsere og aflærere og bibliotekarer. De unge føler sig taget alvorligt og lyttet til,” siger Cecilie Bogh. ✨

Til forsvar for den menneskeskabte oversættelse

Det er ikke rimeligt, at forlag krediterer en redaktør af en maskingenereret oversættelse som oversætter. Herved kan redaktøren nemlig modtage biblioteksafgift, hvilket aldrig har været meningen med ordningen, som er en kulturstøtte.

AF JULIANE WAMMEN, OVERSÆTTER OG FORMAND FOR DANSK OVERSÆTTERFORBUND

I foråret fjede Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS) en sætning til deres punkt-opstillede vejledning i, hvem der kvalificerer sig til at modtage biblioteksafgift. Under overskriften ”Du kan ikke få bibliotekspenge for:” står der nu: ”Efterredigering af oversættelser skabt ved brug af kunstig intelligens (AI).” Den korte sætning var et resultat af en længere dialog mellem DOF og SLKS, og denne dialog havde sit udspring i den teknologiske udvikling, bogmarkedet har været igennem i de seneste par år, og som for alvor tog fart med introduktionen af ChatGPT og lignende generative AI-teknologier i foråret 2023.

Nye tider, nye teknologier

Igennem DOF’s kontraktrådgivning, der retter sig mod både medlemmer og ikkemedlemmer, begyndte vi i løbet af 2023 at få flere og flere henvendelser, hvor oversættere fik tilbudt såkaldte postediteringsopgaver. Oversættere meldte, at de havde mistet opgaver fra forfatter-

skaber, de før havde oversat, og samtidig fortalte flere forlag, at de var begyndt at eksperimentere med at bruge generativ AI-teknologi til at oversætte bøger. Metoden kaldes mere specifikt MT-PE (Machine Translation + Post-Editing), fordi en maskinoversat tekst har behov for kraftig efterredigering af et menneske for overhovedet at kunne udgives. Den generative AI-teknologi skaber en oversættelse ved brug af allerede eksisterende data, men selvom de tekster, der kommer ud af maskinen, er ganske imponerende, hvis man sammenligner med tidligere typer teknologi som f.eks. Google Translate, er de meget lidt imponerende, hvis man sammenligner med, hvad et menneske kan, og hvad der derfor lever op til den kvalitet, forlag og læsere efterspørger.

Uanset hvad man mener om teknologien, er det ikke rimeligt, at forlaget krediterer en redaktør af en maskingenereret oversættelse som oversætter. Herved kan redaktøren nemlig modtage biblioteksafgift, hvilket aldrig har været meningen med ordningen. Det gælder både,

Teknologien er højst et nyttigt redskab i kunstens tjeneste, den skal bare ikke overtage skabelsen af kunst, hverken nu eller i fremtiden.

*Juliane Wammen,
oversætter og formand for DOF*

når der er tale om eksterne freelanceredaktører, og når det gælder ansatte forlagsredaktører. I sidstnævnte tilfælde kan biblioteksafgiften ende med at blive en skjult udgivelsesstøtte til forlagene, fordi redaktøren bliver maskeret som oversætter. Over for freelanceredaktørerne kan praksissen bruges til at presse honorarerne – som i forvejen ikke er fyrstelige – ned på et endnu lavere niveau ved at tilbyde bibliotekspenge som gevinst.

Afklaring af uklarhed og misforståelser

Der var altså flere problemer med den nye praksis. Men i DOF var vores fornemmelse samtidig, at mange i branchen – både oversættere, redaktører og forlagsfolk – reelt set var i tvivl om, hvordan man skulle forholde sig til de nye arbejdsmetoder. Ofte var der derfor ikke tale om ond vilje, men derimod en misforstået forestilling om, hvad der berettiger til biblioteksafgift.

Da det er SLKS, der administrerer biblioteksafgiftsordningen, ønskede vi fra DOF's side at få deres vurdering af sagen. Vi mødtes derfor

med dem i slutningen af 2023, og i foråret 2024 udmøntede dialogen sig i et notat, hvor der bl.a. står følgende:

”... for at være berettiget til biblioteksafgift forudsættes bidrag frembragt personligt af den berettigede gennem en kreativ proces. I den forbindelse er det også værd at nævne, at biblioteksafgiften er en kultur støtteordning, der støtter kreativt udøvende forfattere, oversættere, illustratører m.m. Formålet med ordningen er først og fremmest at sikre, at der er et rigt udbud af litteratur på dansk, og oversættelse betragtes i denne henseende som en kreativ praksis ...”

Styrelsens vurdering var ganske klar: Redaktører af maskinoversatte tekster er ikke berettiget til biblioteks penge, ligesom redaktører i det hele taget ikke er det og aldrig har været det.

For DOF er det en lettelse, for det er vigtigt for os at understøtte biblioteksafgiftsordningens legitimitet og sørge for, at der også i fremtiden er politisk opbakning til at give kultur støtte til dem, der gennem deres kreative arbejde bidrager til udviklingen af dansk sprog og kultur. Dette gælder for oversættere, men i et større perspektiv naturligvis også forfattere og illustratører. Man kan udmærket se for sig, at visse kulturpolitikere vil hæve brynene og begynde at overveje, hvilken nytte biblioteksafgiften overhovedet gør, hvis der opstår en forestilling om, at enhver med adgang til ChatGPT kan spytte en bog ud på fem minutter og få adgang til litteratur støtten.

Utilpashed og forskelle i branchen

Det er måske ikke så overraskende, at der opstår misforståelser i forbindelse med spørgsmålet om kunstig intelligens, så snart det handler om fremstillingen af bøger. Uanset genre er det litterære sprog et så essentielt menneskeligt udtryk: Det er ikke blot sprog, men også kulturelle koder, konventioner, følelser og fantasier, der bliver formidlet mellem forfatter og læser, og som oversætteren derfor skal kende indgåen-

de. Og ofte er udgivelse af bøger i lige så høj grad en hjertesag som et arbejde for mange i branchen. Men i disse år er bogmarkedet presset på nye måder, internationale firmaer med meget dybe lommer banker på, læserne skifter vaner og venner sig gennem streamingplatformene til store mængder bøger for meget få penge. Hvis der kan findes en genvej til lavere omkostninger, men med samme kvalitet, skal den selvfølgelig udnyttes. Men samtidig er dette jo netop litteratur: en sproglig og kulturel henvendelse fra et menneske til et andet, og kan det passe, at en maskine skal begynde at lave det?

Gennem DOF's kontrakttrådgivning ved vi, at det er en ganske bred vifte af forlag, der eksperimenterer med eller forsøger at bygge en forretning op omkring denne arbejdsmetode. Nogle forlag, herunder det aarhusianske Svane & Bilgrav, har helt åbent meldt ud, at de bruger maskinoversættelse, og at de ligefrem forventer "en ny guldalder for oversat litteratur". De er også et eksempel på et forlag, der ikke vidste, at praksissen med at skrive posteditoren på som oversætter var imod intentionen i biblioteksafgiftsordningen. De har nu ændret denne praksis.

Andre forlag fortæller, at de gør det, men vil helst ikke tale for højt om det, og enkelte, som bl.a. Gutkind, har meldt klart ud, at de af principielle grunde ikke vil bruge generativ AI til de kreative processer i udgivelsen af litteratur. Det er desuden tvivlsomt, om de mange mikroforlag, der typisk har en mindre kommercielt orienteret profil, vil kunne se en nytte af teknologien.

Derudover ser det ud til, at det primært er den såkaldte genrelitteratur, dvs. romancer og krimier, og visse BU-udgivelser, som bliver maskinoversat. Og det peger på, at problemets kerne nok skal findes et andet sted end i selve den teknologiske udvikling: Streamingen af især lydbøger er i voldsom vækst, men hverken forlag eller forfattere tjener særlig godt på det. Til gengæld er det blevet helt essentielt for for-

*
**

*... i disse år er bogmarkedet
presset på nye måder,
internationale firmaer med meget
dybe lommer banker på, læserne
skifter vaner og venner sig
gennem streamingplatformene
til store mængder bøger for meget
få penge.*

*Juliane Wammen,
oversætter og formand for DOF*

lag at opretholde en stor volumen af udgivelser, hvis de overhovedet vil have en indtjening – og det betyder naturligvis, at der skal produceres langt flere bøger til langt færre penge og langt hurtigere. Men for læseren er det skidt, hvis den litteratur, der statistisk set bliver forbrugt i de største mængder, ikke længere får en ordentlig behandling, fordi der ikke er tid eller råd til at give teksten den opmærksomhed, som enhver tekst fortjener.

Desuden er der et etisk aspekt af den manglende åbenhed om maskinoversættelser: Fordi litteraturen i bund og grund er en stærkt per-

sonlig henvendelse fra et menneske til et andet gennem sproget som medie, kan man spørge sig selv, hvad pointen overhovedet er med at læse en bog, hvis den henvendelse forsvinder.

Ophavsret og rollefordeling

Der er altså mange gode grunde til at være varsom med at lade generativ AI overtage oversættelsen af bøger. Det er vigtigt at beskytte biblioteksafgiftsordningen, men et lige så afgørende spørgsmål er de ophavsretsmæssige problemer, der er med teknologien. Det er stadig langt fra gennemskueligt, hvilke tekster de generative AI-værktøjer er trænet på – om der fx er tale om ulovligt kopierede, ophavsretsbeskyttede værker. Omvendt er det ikke til at sige, hvor de tekster, der bliver kørt igennem programmerne, ender, og hvordan forlagene så skal kunne stå til ansvar over for udenlandske agenter og forlag, som ønsker, at deres tekster bliver beskyttet mod misbrug.

Derudover har en tekst, som er maskingenereret, efter alt at dømme ikke nogen ophaver. Det vil sige, at den værdi, som forlagsbranchen bygger hele sin forretning på – køb og salg af rettigheder til litterære værker – vakler.

De to problemfelter prøver vi at være med til at løse. Hvad bibliotekspengene angår, er vi helt konkret i gang med at udarbejde en vejledning, som forlagene kan bruge, hvis de er i tvivl om, hvornår noget er en oversættelse, og hvornår det er MTPE-arbejde.

Vi mener nemlig ikke, det er svært at kende forskel på de to ting: En oversætter ”foretager gendigtning, genfortælling eller bearbejdelse af fremmedsprogede bøger til dansk”, som der står i biblioteksafgiftslovens § 2. En posteditor arbejder derimod ikke ud fra den fremmedsprogede tekst. En posteditor bearbejder en dansksproget tekst – genereret af generativ AI. Begge typer arbejde er respektable beskæftigelser med deres egne iboende udfordringer og (måske) glæder. Og posteditering af maskinoversættelser er

hårdt arbejde, der ligesom oversættelse bør honoreres ordentligt. Men det er ikke oversættelse, og det gør en stor forskel for både arbejds-gang og rettigheder, om det er det ene eller det andet stykke arbejde, man aftaler med forlaget at udføre.

På kontraktområdet arbejder vi i DOF med tilføjelser til vores modelkontrakt fra 2020 for at tage højde for de nye teknologier. Og i Forfatterforeningen som helhed bliver der arbejdet på forslag til lignende paragraffer i forfatterkontrakterne, ligesom vi helt generelt beder om forfatternes hjælp til at insistere på, at de ikke ønsker deres værker oversat af maskiner – eller i hvert fald at de tager stilling.

Sidst, men ikke mindst, rådgiver vi de oversættere og redaktører, der henvender sig til os og har fået tilbudt MTPE-opgaver, så de kan sige ja eller nej på et oplyst grundlag. De skal vide, at posteditering er langt mere tidskrævende end almindelig tekstredigering, at man ikke har ophavsret til den endelige tekst eller mulighed for at gøre indsigelse mod ændringer, og at man ikke kan få bibliotekspenge.

Fremtiden for den menneskeskabte oversættelse

Og hvordan ser fremtiden så ud? Ja, de foreløbige tilbagemeldinger, vi har fået fra forlag, redaktører og oversættere, er faktisk, at de gode resultater – set med forlagenes øjne – lader vente på sig. Kvaliteten af maskinoversættelserne er simpelthen for ringe, og det arbejde, der efterfølgende skal gøres for at få den maskinoversatte tekst op på et rimeligt kvalitetsniveau, er simpelthen for stort til, at det i sidste ende kan betale sig – hverken i tid eller penge.

Måske er det en påmindelse om, at det at skrive og oversætte litteratur stadig ikke er noget, som en maskine kan – eller bør – klare. Teknologien er højst et nyttigt redskab i kunstens tjeneste, den skal bare ikke overtage skabelsen af kunst, hverken nu eller i fremtiden. ✖

Diagnosticer din skriveproces

Forfatter **Bo Skjoldborg** har arbejdet med flowskrivning i mange år, han har skrevet bøger om det, holdt kurser og undervist skribenter inden for vidt forskellige genrer om det – og selvfølgelig har han eksperimenteret med flow i sin egen skrivning. Han ved, hvad der motiverer, og hvad der yder modstand.

AF LENE MØLLER JØRGENSEN

De fleste skribenter og tegnere har nok prøvet det – at være i flow, en fokuseret, flydende arbejdsproces med en målrettet kurs, men uden alt for mange tanker, overvejelser, tvivl. Nogle har måske været

der i ganske få minutter ad gangen, andre i en time eller to, atter andre i en uge eller måneder – hvor de så er totalt udmattede bagefter.

Forfatter Bo Skjoldborgs bog *Flowskrivning* udkom i 2008 (Dansk Psykologisk Forlag), og den baserer sig på store internationale forskningsundersøgelser og også på hans egne erfaringer. Siden da har han holdt kurser og undervist i flowskrivning, og han understreger, at flowskrivning ikke kun er nyttig, når man skriver fiktion og skønlitteratur, men i al form for skrivarbejde, også når man skriver artikler, essays og faglige bøger og tekster – han har bl.a. også undervist ph.d.-studerende i flowskrivning på Aalborg Universitet gennem en årække.

”Flowskrivning handler ikke kun om at skrive hurtigt eller bruge nonstopskrivning – sådan som folk ofte forstår og bruger ordet. Det handler efter min mening om, at alle skriveaktiviteterne – alt, man gør i forbindelse med at skulle

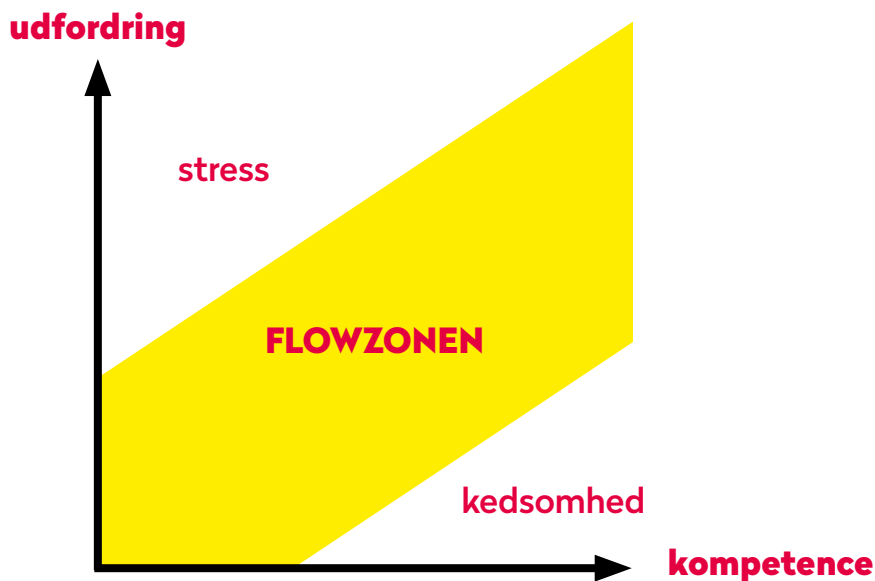
skrive – er tilrettelagt på en måde, så man kommer i flow, mens man arbejder.” Men hvordan gør man så det. Det første skridt på vejen mod flowskrivning er at blive bevidst om sin skriveproces, at diagnosticere den, som Bo Skjoldborg udtrykker det.

Myter om skriveprocessen

”Skriveforskningen viser, at vi ofte ligger under for en række myter om vores egen skriveproces. Jeg har selv tidligere været af den overbevisning, at jeg skulle have mindst to timer for at kunne koncentrere mig om skrivningen, ellers kunne jeg lige så godt lade være. Men den slags myter kan man altså godt skubbe til – for mig skete det, da jeg fik børn. Dér gik det op for mig, at jeg godt kan skrive koncentreret, selvom jeg måske kun har en halv time,” siger Bo Skjoldborg. ”En anden myte er, at man skal være inspireret for at skrive – selvom det måske mest er amatører, som tænker sådan.”

Præstationsangst er også en flowstopper, og hvis man på forhånd siger til sig selv, at ”mine ideer er så kedelige og forudsigelige,” så er det også op ad bakke.

”Diskussionen om øget digitalisering, streaming osv. påvirkede min skriveproces meget – tanker om, at man ikke kan tjene penge på

at skrive bøger, fik min skriveglæde og energi til at svinde ind. Men da jeg var blevet bevisst om de tanker, at de holdt mig tilbage, kunne jeg slippe dem og finde skriveglæden igen,” siger han.

Vigtige faktorer

For at opnå flow skal man have passende, klare og meningsgivende mål – det handler ikke om mindfulness eller om bare at lade pennen flyde, ifølge Bo Skjoldborg. Man skal på forhånd udstikke en kurs og have et mål med sin tekst. Ikke en stram synopsis, men blot en målsætning, der kan give plads og rumme nye, gode ideer. Det kræver, at man har regler og færdigheder – altså en vis skriveteknik. Feedback i f.eks. en skrivegruppe er også godt at skrive videre på, men den skal være positiv, det skal være en coachende tilgang med spørgsmål og ikke klassisk kritik, hvor det næsten bliver en anmeldelse. Bed f.eks. om lov, før du kommer med forslag til teksten. Det er også flowfremmende, hvis man skriver et sted, der adskiller sig fra hverdagen – det kan være en park, Hald Hovedgaard eller et andet skriverefugium.

Find din indre forfatter

Når det opleves som et pres at skrive, når det fremkalder frustration og ender i oversprings-

handlinger og spildte timer, kan det hjælpe at skrive *omkring* sit emne, siger Bo Skjoldborg. Skriv ned, hvad du gerne vil skrive, hvad du vil dokumentere om termodynamik, fortælle om en hovedkarakter eller en handling. Det er en igangsætter. En anden igangsætter kan være at finde en persona, en rolle, der sætter dig fri. Bo Skjoldborg er bl.a. inspireret af science fiction-forfatteren Damian Knight, der skrev om sin egen proces i *Hvordan skriver jeg noveller?* Han havde simpelthen opfundet en indre forfatter.

”Og den indre forfatter skrev meget bedre end ham selv. Og så lod han ham skrive historierne for sig. Når jeg skal skrive noget, som er spændende, forestiller jeg mig f.eks., at jeg er Michael Crichton, som skrev *Jurassic Park*,” fortæller Bo Skjoldborg.

Det øger trivsel og glæde og også produktionen, hvis man kan komme i flow. Men der er en grænse. For det kan blive så opslugende og anstrengende, at det bliver stressende.

”Da mine børn var små, og jeg måtte optimere min skrivetid, skrev jeg f.eks. en synopsis hjemmefra og tog til Hald, hvor jeg skrev intenst, nærmest nat og dag, i en uge. Og så færdigredigede, da jeg var hjemme igen. Det var for meget. Det kan jeg ikke anbefale,” siger han. ✖

Se mere på Bo Skjoldborgs hjemmeside:

<https://powerwriting.dk/>

Vi ses til Bogforum!

Når dørene åbnes til årets ultimative bogfest i Bella Center fredag d. 1. november, så står din forening klar til at modtage dig med åbne arme i den pulserende Hal C.

På Dansk Forfatterforenings stand C4-003 har vi et spændende, spækket og vidtfavnende program, hvor du kan møde kolleger, føle dig på hjemmebane, blive klogere, slappe af og nyde en stund på en stand med absolut fokus på proces og metode. Find standen ved at kikke efter fingeren, der peger nedad fra loftet – den peger direkte ned på vores stand. Her kan du deltage i diskussioner på tværs af grupperne om bl.a. AI, samarbejdet mellem forfattere og illustratører, quiz, oversætteri, være med til den faglitterære prisreception – og meget mere.

Alle foreningens faggrupper er repræsenteret i programmet.

Vores motto er: **Det er os, der skaber indholdet – og vi mener det!**

Uden os, ingen bøger

Dansk Forfatterforening har vel nok den eneste stand, hvor der absolut intet salg er. Intet marketinggøgl, kun erfaringsudveksling, gode samtaler og varm kaffe. På scenen ser du kun medlemmer af Forfatterforeningen, og alle er velkomne til at lytte med.

Standen er et mødested for medlemmerne, den er et klubhus, en tryk havn midt i det kommercielle – vi er de levende, tænkende, udøvende forfattere, illustratører og oversættere. Værker er summen af vores engagement, ildhu, oplevelser og viden. Bøger skriver jo ikke sig selv. Uden os, ingen bøger og intet Bogforum.

Vi har brug for dig!

Vi har to konkurrencer med bogpræmier. Medlemmer kan donere ét eksemplar af en udgivelse på standen. Vi tager imod fredag og lørdag. Overskydende bøger gives til et godt formål.

Vil du være standvagt under Bogforum? Så kontakt din gruppeformand og sig, hvornår du kan.

Hilsen Bogforumudvalget

Det første Bogforum fandt sted i 1992 under navnet Vild med bøger, og ud over en coronapause i 2020 har bogfestivalen siden været afholdt hvert år i november måned. Frem til 2012 foregik det i Forum på Frederiksberg, og siden i Bella Center på Amager.

I år åbner Bogforum fredag d. 1. og slutter søndag d. 3. november.

Husk lige opgørelsen!

Gør det til en årlig vane at tjekke, om du får dine opgørelser og betalinger til tiden

AF DANSK FORFATTERFORENINGIS JURIST, ANNE KOLDBÆK

Det skaber problemer for forfattere, oversættere og illustratorer, hvis ikke man sørger for at få årlige opgørelser fra forlaget over salget af ens bøger. Lige gyldigt hvad der står i kontrakten, kan du anmode om en årlig opgørelse efter ophavsretslovens § 55a og § 57.

Forlagets opgørelse og betaling skal ske til tiden, ellers kan kontrakten ophæves.

Ophæves kontrakten, går alle de overdragne rettigheder retur til ophaver, og så kan forlaget ikke udgive bogen længere. Krav på betaling består, og der kan være mulighed for erstatning. Overskrides frister, skal du følge op ”straks”, ellers kan du blive ramt af passivitet. Et økonomisk krav, der rammes af passivitet, vil blive anset for at ”give henstand”, og det kan give problemer. Søg altid juridisk bistand, inden du ophæver.

Krav på betaling forældes efter tre år.

Får du ikke opgørelser, udsættes forældelsen. Der gælder dog en ultimativ tiårsfrist for at få sagen oplyst og kravet bragt til betaling. Kan man ikke få forlaget til at betale et oplyst krav inden for de tre år, skal man gå til retten, ellers indtræffer forældelsen.

Viden om det årlige salg kan føre til tilbagegang af rettigheder, hvis du har ”udsolgtkriterier” i din kontrakt.

Gem de årlige opgørelser.

Ifølge ophavsretslovens § 55 b kan man få aftalejusteret betalingen for rettigheder, man har solgt for billigt. Det gælder også engangshonorarer. Det kræver, at man kan dokumentere, at man har fået uforholdsmæssigt lidt, i forhold til hvad forlægger og andre har tjent. Der kan gå mange år, før aftalejustering kan kræves. Og forlag skal kun gemme oplysninger i tre til fem år. Så sørg for at få og gemme oplysninger om dine værkers udnyttelse – det gælder for alle med engangshonorarer.

Går dit forlag konkurs, kan du kun anmelde krav, som du kan bevise. Får du ikke fuld betaling fra boet, kan du trække dit tab fra i skat.

DFF anbefaler, at du gør det til en vane årligt at sikre, at du får dine opgørelser og betalinger til tiden.

Ryk gerne en til to gange for dem inden for en til to uger. Overskrides betalingsfrister med mere end to uger, bør du søge juridisk bistand. ✘

KALENDER

Hvor intet andet er nævnt, holdes møderne i Dansk Forfatterforenings lokaler i Strandgade 6, København.

BU-GRUPPEN

**Ungdomskriminalitet
Mandag d. 28. oktober
kl. 19-21**

Bliv klogere på ungdomskriminalitet anno 2024 til dette fyraftensmøde, hvor to betjente fra Københavns Politi vil fortælle om de nyeste tal, trends og tendenser – krydret med anekdoter og historier fra den virkelige verden.

Husk tilmelding til Maria Rørbæk på mail@maria.dk senest d. 21. oktober.

DOF

**Hieronymusdagen fejres i København
Mandag d. 30. september
kl. 16.30**

DOF inviterer til fejring af den internationale oversættedag med vin og Jane Eyre-foredrag ved lektor Ida Klitgaard. Alle er velkomne.

**Medlemsjulefrokost
Lørdag d. 14. december
kl. 18**

Underholdende indslag er velkomne. Mere info om tilmelding m.m. følger.

FAGLITTERÆRE FORFATTERE

**Masterclass på
Hald Litteraturcenter
Lørdag d. 5.**

og søndag d. 6. oktober
15-20 faglitterære forfattere får tryktestet deres manuskripter.

Instruktører: forfatterne Peter Øvig og Tina Ibsen
Tilmelding til venteliste: pernillefrost@gmail.com

**Fra kollega til kollega
Tirsdag d. 8. oktober
kl. 16-18**

Fyraftensmøde med forfatter Bjørn Førde, der fortæller om sine bøger og sit mangeårige virke blandt mennesker og miljøer i Afrika og Asien.
Tilmelding: henrik@henrik-poulsen.com

**Faglitterær Læsbar
Mandag d. 21. oktober og
mandag d. 25. november,
begge dage kl. 16-18.30**

Prøv din tekst af i selskab med andre fagforfattere! Alle faglitterære forfattere er velkomne.

Tilmelding: Lotte Thrane: lotthran@hum.ku.dk

**Fra kollega til kollega
Tirsdag d. 19. november
kl. 16-18**

Fyraftensmøde med forfatter Arabella Neuhaus, der fortæller om sin bog *Shanghai – i lyst og nød* og om research-arbejdet i forbindelse med den.

Tilmelding: henrik@henrik-poulsen.com

**At interviewe en afdød
Onsdag d. 20. november
kl. 16**

Mød forfatteren Tom Buk-Swienty, der fortæller om sit forfatterskab.

Tilmelding nødvendig: charlotte.langkilde@pc.dk

SKØNLITTERÆRE FORFATTERE

**Genlitteratur:
Død eller levende?
Fredag d. 27. september
2024 kl. 16-18**

Fyraftensmøde med åbenhjertig samtale om horror, romance og krimi. Se hjemmeside for mere.
Tilmelding en uge før til stephanie@caruana.dk, skriv "Genre" i emnefeltet.

**Slægtsforskning og
skønlitteratur
Fredag d. 25. oktober
2024 kl. 17-19.**

Fyraftensmøde med Pernille Redder: Hvordan folder du fortidens skæbner ud til historier?
Tilmelding en uge før til zenonanne@gmail.com, skriv "Slægtsforskning" i emnefeltet.

**Kreativ Proces med
Malene Ravn
– for S-medlemmer!**

Tirsdag d. 31. oktober 2024 kl. 19-21

Tilmelding en uge før til anne@jpm.dk, skriv "Kreativ Proces" i emnefeltet.

**LÆSBAR
Fredag d. 29. november
2024 kl. 16-18**

Kom, lyt, læs op, giv feedback i en konstruktiv, kærlig og kollegial tone på tværs af grupper.

Tilmelding en uge før hos sinusreuss@gmail.com, skriv "Læsbar" i emnefeltet.

**JULETAMTAM!
– for medlemmer
Fredag d. 29. november
2024**

Mere info følger.
Tilmelding en uge før til stephanie@caruana.dk, skriv "Juleamtam!" i emnefeltet.

**Postkort til kolleger
– for alle medlemmer
Tirsdag d. 2. december**

Sammen med Dansk Pen skriver vi hilsener til forfulgte forfattere.

Tilmelding en uge før til stephanie@caruana.dk, skriv "Postkort" i emnefeltet.

SENIORGRUPPEN

**Morten Kvistgaard
fortæller om sine bøger
om Bosnien
Tirsdag d. 8. oktober**

**Lone Sperschneider om
sit forfatterskab
Tirsdag d. 12. november**

**Julemøde med gløgg og
æbleskiver.**

Tirsdag d. 10. december
Mulighed for kort at præsentere nye bøger/igangværende projekter.

Alle møder er åbne for alle medlemmer af Dansk Forfatterforening.

NORDJYLLANDS-GRUPPEN

**Besøg og oplæg v. DFF's
bestyrelse på Kunsten i
Aalborg
Onsdag d. 23. oktober
kl. 19-20.30**

Dansk Forfatterforenings bestyrelse kommer på besøg og inviterer til dialog om foreningens politiske arbejde. Mulighed for spørgsmål og at netværke.

Sted: Biblioteket på Kunsten, Kong Christians Allé 50, Aalborg. Der er gratis adgang til at se museet før mødets start

Tilmelding senest d. 7. oktober: Mai Odgaard Petersen <https://forms.gle/jnNSHU-5kuXLupFm39>

**Nytårskur
Fredag d. 10. januar 2025**

For alle medlemmer af Nordjyllandsgruppen. Nærmere info om tid og sted følger.

**Årsmøde
Tirsdag d. 11. marts 2025**
Nærmere info om tid og sted følger.

**HAIKUGRUPPEN
Foredrag om surrealisme
Søndag d. 27. oktober
kl. 13-17**

Foredrag ved Helge Krarup efterfulgt af bogreception for engelske haiku-samlinger af Pia Valentin Sørensen og Hanne Hansen.

**Foredrag om haiku og zen
v/Ulla Conrad
Søndag d. 24. november
kl. 13-17**

**Julehygge
Søndag
d. 8. december kl. 15**
Mødested: Den franske Café, Sortedam Dossering 101, Kbh.

NYE MEDLEMMER

Jakob Brodersen, Viborg
Senest udgivne titel: *Næsten, Svane og Bilgrav*, 2024

Susanne Brønnum Cordes, S USA
Senest udgivne titel: *Det bundløse*, Grønningen 1, 2024

Mette Skot Porschke, BU
Senest udgivne titel: *Under overfladen*, Forlaget Fremad, 1997

Helen Geertruida Welling, Seniorgruppen København
Senest udgivne titel: *Fra søbad til havnebåd*, 10 Grafisk Design & Forlag, 2024

Simon Bukhave, Illustratorerne København
Senest udgivne titel: *Stille som graven*, Alinea, 2024

Nicolai Hvidberg Jørgensen, Illustratorerne, Svendborg
Senest udgivne titel: *På bunden af koppen*, Forlaget Umpff, 2023

Martin Jantzen, S, BU, Læremiddelgruppen Kongens Lyngby
Senest udgivne titel: *Halfdan og Stjernerne*, Bog og Musik, 2023

Niels Henrik Hooge, S, Korsør
Senest udgivne titel: *Fabler*, Mellemsgaard, 2023

Trisse Gejl, S, Søborg
Senest udgivne titel: *De unævnelige*, People's, 2023

Mads Roke Clausen, F Frederiksberg C
Senest udgivne titel: *Det civile potentielle*, Gads Forlag, 2024

Rikke Toft Kleemann, DOF
Senest udgivne titel: *Lad mig berette alt*, Alpha, 2024

Line Birgitte Borgersen, Illustratorerne, Odense
Senest udgivne titel: *Fandens Fandango*, Forlaget Rød Panda, 2023

AARHUSGRUPPEN

Foredrag med Mikkel Walentin, forfatter til bogen *Sprog* Torsdag d. 24. oktober kl. 16-19

Vogn 1, Godsbanen:
Tilmelding til dorte@klyvo.dk

Årsfest i Aarhusgruppen! Fredag d. 8. november

Sofie Jørgensen, S
Senest udgivne titel: *Johannesminde*, Modernål-Selskabet, 2023

Siff Cecilie Mossin, S
Senest udgivne titel: *Sådan cirka for evigt*, Grafit, 2024

Leonora Christina Skov, S Frederiksberg C
Senest udgivne titel: *Hvis vi ikke taler om det*, Politikens Forlag, 2021

Stella Maria Kjær, S Svendborg
Seneste udgivne titel: *Kristines gæster*, Superlux, 2023

André Lundquist, L, København
Senest udgivne titel: *TRIN*, RHOMBUSPRESS, 2024

Manu Sareen, BU, F, Læremiddelgruppen, Frederiksberg
Senest udgivne titel: *Overgangen mænd ikke taler om*, People's, 2023

Janne Jakobsen
Senest udgivne titel: *Mormor har demens imens*, ABC Forlag, 2024

Anne Mia Steno, BU, Læremiddelgruppen
Senest udgivne titel: *Stemmer fra socialpsykiatrien*, Samfundslitteratur, 2024

Dorte Einarsson, Søborg
Senest udgivne titel: *Natteløberne*, Lindhardt og Ringhof, 2024

Frida Bejder Klausen, Aarhusgruppen
Senest udgivne titel: *Elbiler*, Straarup & Co., 2024

Skab! Alle datoer er på tirsdage fra 17-20 – 1. oktober, 12. november, 3. december, 7. januar 2025, 4. februar 2025 og 4. marts 2025.
Ved Annie Bahnsen og Anya Winqvist.
Gratis og åbent for alle.
Vogn 1, Godsbanen.
Meld dig ind i facebook-gruppen Skab! og læs mere.
Tilmelding: a9bahnsen@gmail.com.

Dansk Forfatterforening Strandgade 6, stuen, 1401 København K
Tlf.: 3295 5100
Tlf.-tid: man.-tors. 10-12 og 13-15. Fredag lukket.
df@danskforfatterforening.dk
www.danskforfatterforening.dk

FORMAND:
Morten Visby
formand@danskforfatterforening.dk

JURIST:
Anne Koldbæk
jura@danskforfatterforening.dk
(Anne Koldbæk er deltidssygemeldt, men varetager den juridiske medlemsrådgivning på denne mail)

BOGHOLDERI:
Trine Larsen
bogholderi@danskforfatterforening.dk

MEDLEMSADMINISTRATION M.M.:
Nena Wiinstedt (sekretær):
df@danskforfatterforening.dk,
Johanne Fabrin Beltoft: assistance@danskforfatterforening.dk,
Isabella Katzeff: medlemservice@danskforfatterforening.dk

KURSUSSEKRETÆR:
Kristina Nya Glaffey:
kursus@danskforfatterforening.dk
Tlf.-tid: onsdag kl. 10-12 og 13-15

SEKRETARIATSCHEF OG WEBREDAKTØR:
Sara Strand
ss@danskforfatterforening.dk

Bestyrelsen:

Morten Visby (fmd.), Stephanie Caruana (næstfmd.), Henrik Poulsen (kasserer), Cindy Lynn Brown, Juliane Wammen, Ditte Wiese, Anne Sofie Hammer, Nanna Gyldenkærne, Nanna Lund, Lotte Thrane, Marie Priem, Tomas Björnsson og Daniel Boysen.

Gruppernes styrelser:
S-gruppen
Stephanie Caruana (fmd.)
Eva Parum
Lisa Holmfjord
Anne Nielsen
Anne Hjelmsø
Anne Zenon
Sanne Udsen
Martin Holmslykke
Sinus Reuss
Sally Altschuler

BU-gruppen
Ditte Wiese (forperson)
Anna Bridgewater
Anne Sofie Hammer
Jette Rydahl Sørensen
Birgitte Bregnedal
Michala Elk
Gunnar Wille
Kim Langer (suppl.)
Maria Rørbæk (suppl.)
Lise Bidstrup (suppl.)
Illustratorerne
Marie Priem (forperson)
Alice Snerle Lassen
Tomas Björnsson
Lillian Brøgger
Line Malling Schmidt
Zarah Juul
Peter Hermann
Simon Væth (suppl.)
Toril Bækmark (suppl.)
Kontraktrådgivning: Anya Winqvist

L-gruppen
Cindy Lynn Brown (fmd.)
Erik Trigger Olesen
Desper Rugård Jensen
Pia Deleuran
Thore Bjørnvig
Irene Sidenius
Hans-Erik Rasmussen (suppl.)

F-gruppen
Henrik Poulsen (fmd.)
Thomas Dickson (næstfmd.)
Pernille Frost
Kaare Øster
Anne Hedeager Krag
Charlotte Langkilde
René Karpantschof
Cathrine Errboe (1.-suppl.)
Lotte Thrane (2.-suppl.)

DOF
Juliane Wammen (fmd.)
Nanna Katrine Lund (næstfmd.)
Signe Lyng (kasserer)
Birthe Lundsgaard
François-Éric Grodin
Siri Nordborg Møller
Ninna Brüggemann Brenøe
Louise Ardenfelt Ravnild (1.-suppl.)
Lotte Jansen (2.-suppl.)

Haikugruppen
Ulla Conrad (fork. ullaconrad@mail.com)
Kvindelige forfattere i DFF Birte Kont (birtekont@mail.tele.dk)
Læremiddelgruppen
Henrik Poulsen (fmd. henrik@henrikpoulsen.com)
Seniorgruppen i DFF
Benny Pedersen (fmd. bpe1954@gmail.com)
Aarhus-gruppen i DFF
Dorthe Klyvø (fmd. info@klyvo.dk)
Nordjyllands-gruppen i DFF
Mai Odgaard Petersen (maiodgaard@gmail.com)

Portfolio

Hvordan begyndte din forfatterkarriere?

Jeg var startet som selvstændig inden for HR og kommunikation, og havde planlagt at skrive en fagbog om HR. Jeg skrev en synopsis, men kom aldrig videre – det var for kedeligt. Hvad har jeg lyst til at skrive, tænkte jeg – og det blev til en romance.

Du skrev din første bog på engelsk i 2018 – hvorfor engelsk?

Hele mit arbejdsliv havde jeg arbejdet med engelsktalende kunder, og jeg skrev på engelsk. Så det var mest naturligt for mig, men det betød, at jeg kom lidt skævt i gang. Men jeg fik et forlag – et dansk forlag. Men så blev jeg opfordret til at skrive en romance-julenovelle.

En julenovelle på dansk?

Ja, den hedder *Der er noget i luften*, og den tog virkelig fart på streamingtjenesterne. Min forlagsredaktør sagde, at "du har vist fat i noget her, skriv noget mere på dansk". Og så skrev jeg den første bog i serien *Fortabt i Aarhus*, som udkom i 2019.

Hvorfor valgte du romance som genre?

Jeg har selv læst og lyttet til meget romance, en romance må gerne føles som et stort, langt kram. Som forfatter har man en overordnet kontrakt med læseren om, at det ender godt. Ligesom i krimien, som skal ende med, at mordet bliver opklaret. En romance kan indeholde masser af humor, og jeg har ofte en feministiske dagsorden eller tager fat i et samfundsrelevant emne i mine bøger. Det kan være forventningspres i forhold til uddannelsesvalg og karriere, sociale medier, alkoholmisbrug i familien, osv.

Bliver dine bøger læst på papir eller streamet?

Det er, så vidt jeg kan se på mine afregninger, fifty-fifty.

Du skriver børne- og ungdomslitteratur under eget navn, mens du skriver romance under pseudonymet L. Sherman. Hvorfor?

Jeg ved egentlig heller ikke, om jeg ville vælge et pseudonym i dag. Men alligevel giver det nu ret god mening – nogle af de scener, jeg skriver i romancebøgerne, er ret spicy, og med forskellige navne låner børnene dem ikke ved en fejltagelse. ✖

ULRIKA LOUISA BJERREGAARD, skønlitterær forfatter, skriver romance under pseudonymet L. Sherman og børne- og ungdomsbøger som Ulrika L. Bjerregaard. Hun debuterede på dansk i 2019 med det første bind i serien *Fortabt i Aarhus*. Tidligere oversatte og redigerede hun en del, men tog i 2024 hul på fuldtidsarbejde som forfatter.